

**Міністерство освіти і науки України
Таврійський національний університет імені В. Вернадського
Навчально-науковий інститут філології та журналістики
кафедра слов'янської та романо-германської філології**

На правах рукопису

Кваліфікаційна робота на здобуття ступеня вищої освіти «Магістр»

**«СЯЙВО» СТИВЕНА КІНГА – ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ
ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ (НА ОСНОВІ ПЕРЕКЛАДУ О.
КРАСЮКА)**

Студент :

Атаманенко Єлизавета Святославівна
ОПП «Англійська мова і література
та переклад, німецька мова»
035 Філологія
035. 041 Германські мови та літератури
(переклад включно), перша – англійська

Науковий керівник :

Шеремет Анна Віталіївна
доктор філософії
старший викладач кафедри слов'янської
та романо-германської філології
Національна шкала: __добре__
Кількість балів: 80 Оцінка: ECTS _B__

АНОТАЦІЯ

Атаманенко Є. С. «Сяйво» Стівена Кінга – порівняльний аналіз перекладацьких трансформацій (на основі перекладу О. Красюка)

У дослідженні здійснено детальний аналіз перекладацьких трансформацій, спрямованих на відтворення горорної поетики роману Стівена Кінга «Сяйво» в перекладі Олександра Красюка. Основну увагу зосереджено на механізмах збереження саспенсу, емоційної напруги та атмосфери страху, а також на адаптації американських культурних реалій. Шляхом порівняльного аналізу простежено мовні зміни на лексичному, синтаксичному й стилістичному рівнях, що дозволяють зберегти ефект оригіналу, уникаючи штучності звучання тексту. Охарактеризовано систему прийомів (синонімічні й контекстуальні заміни, логізація, експресивація, архаїзація, термінологізація, транскодування, смисловий розвиток, цілісне перетворення), які забезпечують функціональну еквівалентність і дотримання жанрових конвенцій. Результати засвідчують високу якість перекладу та наукову цінність дослідження для сучасної літературної практики.

Ключові слова: перекладознавство, перекладацька трансформація, теорія перекладу, горор, художня література.

SUMMARY

Atamanenko Ye. S. Stephen King's «The Shining» – Comparative Analysis of Translation Transformations (Based on O. Krasiuk's Translation)

The present study offers a detailed analysis of the various translation transformations employed to reproduce the specific horror poetics found in Stephen King's iconic novel «The Shining» within the context of Oleksandr Krasiuk's Ukrainian translation. Particular attention is focused on examining how the narrative's suspense, underlying emotional tension, and pervasive atmosphere of fear are effectively preserved, while distinct American cultural realia are simultaneously adapted to be accessible for the Ukrainian-speaking reader. Through a comparative analysis of the English original and its Ukrainian version, the research traces linguistic changes at lexical, syntactic, and stylistic levels. It explains how these modifications maintain the source text's effect without making the translation sound artificial or foreign. The paper outlines a system of techniques, including synonymic and contextual substitutions, logization, expressivization, archaization, terminologization, transcoding, semantic development, and integral transformation. These methods ensure functional equivalence, retaining key images, emotional tones, and horror genre conventions. These findings confirm the high quality of Krasiuk's translation and emphasize the study's value for understanding transformations in modern Ukrainian literary practice.

Keywords: translation studies, translation transformation, translation theory, horror, fiction.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело _____ Є. С. Атаманенко.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ПИТАННЯ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ: ВІТЧИЗНЯНІ ТА ЗАРУБІЖНІ ЛІНГВІСТИ	9
1.1. Використання перекладацьких трансформацій українськими перекладознавцями.	9
1.2. Підходи до перекладацьких трансформацій зарубіжних перекладознавців.	15
Висновок до розділу 1.	22
РОЗДІЛ 2. ПРОБЛЕМАТИКА ПЕРЕКЛАДУ РОМАНУ «СЯЙВО» СТІВЕНА КІНГА: АНАЛІЗ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ОЛЕКСАНДРА КРАСЮКА	25
2.1. Відмінності англійської та української мов як підґрунтя застосування граматичних трансформацій у перекладі роману «Сяйво» Стівена Кінга.	25
2.2. Основні погляди на художній переклад з англійської на українську мову.	38
2.3. Художні особливості перекладу горорної літератури.	47
Висновок до розділу 2.	56
РОЗДІЛ 3. ЗАСТОСУВАННЯ ТА ЦІЛІ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ АВТОРОМ ПЕРЕКЛАДУ, ВИКОРИСТАННЯ КОМПАРАТИВНОГО МЕТОДУ	58
3.1. Стилiстична стратегія перекладу Олександра Красюка та відтворення ідіостилу автора у перекладі «Сяйва».	58
3.2. Лексико-семантичні особливості та відтворення культурного коду у «Сяйві» Стівена Кінга.	64
3.3. Структурно-граматичні механізми відтворення наративного ритму при перекладі «Сяйва» Стівена Кінга.	72
Висновок до розділу 3.	83
ВИСНОВКИ	84
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	88

ВСТУП

Сучасний літературний простір визначає переклад ключовою інфраструктурою міжкультурного обміну, адже саме завдяки йому художні тексти включаються в ширший кругообіг і стають доступними новим аудиторіям. Переклад підтримує циркуляцію естетичних моделей, оновлює виражальні ресурси національних мов і водночас дає змогу інтегрувати елементи світового канону в локальні традиції без нівелювання авторської індивідуальності. Важливо, однак, що він водночас діє як інструмент міжкультурного посередництва: на якість впливають не лише лінгвостилістичні параметри тексту, а й інституційні умови, очікування аудиторії та соціокультурні коди приймаючої спільноти. Тому професійний рівень перекладу визначається не тільки мовною компетентністю, а й умінням застосовувати функціонально вмотивовані трансформації, зв'язуючи кожне рішення з метою, жанром і адресатом.

Актуальність дослідження випливає з подвійного завдання: зберегти жанрову специфіку літератури жахів у перекладі – насамперед саспенс, атмосферу напруги та афективну дію – і водночас адаптувати американські культурні реалії до очікувань україномовного читача без втрати правдоподібності художнього світу. Додатково вона зумовлена належністю матеріалу до сучасного літературного процесу, в межах якого художній переклад розглядається як культурна практика, що вибудовує міжкультурну комунікацію, а не зводиться до буквального переспіву. Фокус на одному конкретному творі забезпечує перевірку дієвості методів на «щільному» корпусі: саме локальні сцени дозволяють простежити, як пакетні трансформації (модуляція, конкретизація, компенсація) підтримують наративний ритм і жанрову поетику. Нарешті, актуальність підсилює стале зростання попиту на якісний художній переклад і потреба у свідомому інструментарії рішень, який гарантує функціональну адекватність і точність міжкультурної комунікації між американською та українською культурами.

Об'єктом аналізу є текст оригіналу Стівена Кінга англійською мовою та текст перекладу українською мовою Олександра Красюка, до нього також належить задум перекладача та самі перекладацькі трансформації.

Предметом дослідження виступає функція та мета окремих перекладацьких трансформацій, що вони змінюють чи зберігають у тексті перекладу. Також предметом дослідження є визначення типових перекладацьких трансформацій.

Метою дослідження є визначення цілей застосування перекладацьких трансформацій у перекладі Олександра Красюка твору Стівена Кінга. Це ж передбачає вирішення таких завдань:

- Розкрити сутність досліджуваного феномену перекладацьких трансформацій, визначити його структурні та функціональні характеристики. За потреби простежити історичну еволюцію розвитку даного явища.
- Дослідити наукові та практичні підходи до аналізу об'єкта, виокремивши ключові концепції, що сформували відповідну дослідницьку традицію, а також підходи, які визначають сучасний стан та перспективні напрями її розвитку.
- Сформувати поняттєво-термінологічний апарат дослідження, що передбачає уточнення базових дефініцій, систематизацію ключових термінів і понять, а також визначення їхнього взаємозв'язку.
- Обґрунтувати методологічний інструментарій дослідження, визначити комплекс адекватних методів, прийомів та підходів, які доцільно застосовувати у процесі аналізу предмета дослідження.
- Здійснити ґрунтовний порівняльний аналіз перекладацьких трансформацій на лексичному, граматичному, синтаксичному та стилістичному рівнях, дослідити їхній вплив на адекватність і смислову точність перекладу. Особлива увага приділяється взаємозв'язку між формальними (граматичними та синтаксичними) та змістовими (лексичними й стилістичними) аспектами трансформацій.
- Схарактеризувати та визначити сутність найпоширеніших перекладацьких перетворень (додавання, вилучення, описовий переклад,

антонімічний переклад, конкретизація, генералізація, диференціація тощо) та простежити їхні функції і специфіку застосування. Також передбачається надати приклади з художніх текстів і показати, яким чином ті чи інші трансформаційні засоби сприяють відтворенню оригінального задуму автора.

- Виокремити необхідні перекладацькі трансформації та дослідити перекладацький вибір О. Красюка як індивідуальну стратегію відтворення оригіналу. Розглядатиметься специфіка перекладацьких рішень, що залежать від прагнення передати значення лексичних одиниць максимально еквівалентно або ж шляхом варіативного переосмислення. Передбачається аналіз перекладацької інтерпретації як поєднання об'єктивних закономірностей мови та суб'єктивного вибору перекладача, що відображає його індивідуальний стиль і мовну інтуїцію.

- Визначити основні відмінності англійської та української мовних систем (фонологічні, лексико-семантичні, граматичні), які впливають на процес перекладу та зумовлюють застосування трансформацій. Зокрема йдеться про відмінності у способах словотворення, категоріях числа й роду, вживанні артикля, системі часів і способів, особливостях порядку слів тощо. Розгляд цих аспектів сприятиме виявленню об'єктивних причин застосування перекладацьких трансформацій.

Теоретико-методологічною основою були обрані праці з теорії та практики перекладу наступних лінгвістів та вчених: Л. Науменко та А. Гордєєва «Практичний курс перекладу з англійської мови на українську», О. Ребрій «Сучасні концепції творчості у перекладі»

У цій роботі серед головних **методів наукового аналізу** є:

- описовий метод
- метод зіставного аналізу
- аналіз перекладацьких трансформацій
- функціональний аналіз

Матеріалами для цих методів дослідження слугують оригінальний твір Стівена Кінга та переклад Олександра Красюка.

Було досліджено два тексти в електронному та фізичному паперовому форматі зі загальним обсягом в 947 сторінок.

Наукова новизна роботи полягає у фокусі на малодослідженому поєднанні: детальному аналізі конкретного твору та українського перекладу Олександра Красюка з виокремленням характерних для цього корпусу пакетів трансформацій і їхнього функціонального навантаження в жанрі. Уперше системно простежується, як локальні рішення перекладача – модуляція, конкретизація/генералізація, компенсація, перестановка – працюють на підтримку авторського голосу та жанрової поетики, зокрема в сегменті сучасної популярної прози.

Практична цінність магістерської роботи полягає у придатності напрацьованого інструментарію для подальших досліджень художнього перекладу загалом і для спеціалізованих сегментів – горор і містична проза – де особливо важать саспенс, реєстр і культурні реалії. Результати можуть бути використані як кейсові моделі під час розроблення курсів із перекладу художніх творів, тренінгів зі стратегії й тактики перекладу, а також у завданнях редакторського контролю якості.

Апробацію результатів дослідження здійснено шляхом публікації статті «Порівняльний аналіз оригінального тексту та тексту перекладу на предмет лексичних, синтаксичних та стилістичних трансформацій (на матеріалі роману С. Кінга «Сяйво» та перекладу О. Красюка)» у науковому журналі «Наукові записки Таврійського національного університету імені В. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика» (2025. Т. 36 (75). № 5).

Структура та обсяг роботи: магістерська робота має вступ, три розділи, які містять підрозділи, два підрозділа до першого розділу, три підрозділа до другого та третього розділу, висновки до кожного розділу, загальні висновки, список використаних джерел – 82 позиції. Загальний обсяг дослідження – 87 сторінок (96 сторінок зі списком використаних джерел).

РОЗДІЛ 1. ПИТАННЯ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ: ВІТЧИЗНЯНІ ТА ЗАРУБІЖНІ ЛІНГВІСТИ

1.1. Використання перекладацьких трансформацій українськими перекладознавцями.

За визначенням О. Харитонової, «Переклад – це особливий вид людської діяльності, спрямований на подолання труднощів у людському спілкуванні, що пов’язані з мовним різноманіттям» [51, с. 176]. Цей процес дозволяє долати комунікативні бар’єри, які виникають внаслідок структурних відмінностей між мовними системами; за таких умов саме переклад забезпечує можливість взаєморозуміння між носіями різних мов.

Як зазначають О. Матвійчук та А. Сітко, перекладацька трансформація – це «різновид значних і незначних змін у структурній формі мовної одиниці, що здійснюються з метою досягнення вірності та точності перекладу» [30, с. 313]. Їх роль особливо яскраво проявляється на стику двох граматичних і культурних систем – оригіналу й перекладу. Вони слугують інструментом узгодження граматики, семантики, прагматики тексту; дієвими у будь-якій мовній парі, оскільки дозволяють вирівнювати міжмовні асиметрії, а також адаптувати текст до очікувань цільової аудиторії.

У лінгвістичній енциклопедії О. Селіванова визначає трансформацію базовою основою більшості перекладацьких прийомів, а саме як «прийоми перекладу, що передбачають процедуру перетворення з метою переходу від одиниць оригінального тексту до одиниць перекладу» [44, с. 536]. Отже, трансформація передбачає не буквальне відтворення мовних одиниць, а гнучку модифікацію їх форми чи змісту, спрямовану на збереження комунікативного змісту оригіналу.

У найзагальнішому вигляді перекладацькі трансформації можна розглядати як міжмовні перетворення тексту-джерела, тобто як його структурну

перебудову або заміну окремих елементів з метою досягнення перекладацької адекватності й еквівалентності. Інакше кажучи, це такі цілеспрямовані операції, завдяки яким перекладач модифікує вихідний текст, аби він максимально відповідав нормам, змістові та комунікативним настановам мови перекладу. При цьому «основними характерними рисами перекладацьких трансформацій є міжмовний характер та цілеспрямованість на досягнення адекватності перекладу» [13, с. 148].

Використання різноманітних перекладацьких трансформацій є цілком звичайною практикою для перекладача, який вміло володіє ресурсами обох мов і здатний застосовувати їх відповідно до комунікативної ситуації та мети. Сам феномен застосування перекладацьких трансформацій давно привертає увагу дослідників – як українських, так і закордонних, – адже досягнення адекватного перекладу виступає основною і безпосередньою метою будь-якої перекладацької діяльності. Якісне відтворення змісту оригінального тексту в іншій мовній системі прямо залежить від того, наскільки послідовно та ефективно перекладач застосовує механізми трансформацій. У цьому контексті особливого значення набуває використання таких трансформацій при роботі з матеріалом різних стилістичних реєстрів та функціональних жанрів мовлення.

Якщо звертатися до дефініції поняття трансформації, то за «Словником української мови» – це «зміна, перетворення виду, форми, істотних властивостей і т. ін. чого-небудь» [46]. Більш вузький термін, як «перекладацька трансформація», можливо побачити у багатьох теоретиків перекладу та лінгвістів. В цьому аспекті спостерігається відсутність одностайності між вченими, хоча часто у певних аспектах бувають збіги. Також визначення терміну «перекладацька трансформація» можна побачити у посібнику В. Крамара та співавторів: «Перетворення, за допомогою яких можна здійснити перехід від одиниць оригіналу до одиниць перекладу із збереженням змісту вихідної фрази, називаються перекладацькими трансформаціями» [39, с. 6]. Таке перетворення дає змогу адаптувати форму мовних засобів до норм мови перекладу, не порушуючи їх семантичної цілісності.

Інакше кажучи, зміна або втрата змісту в перекладі кваліфікується як перекладацька деформація. На цю проблему звертала увагу Ю. Сачковська, спираючись на аналітику Антуана Бермана. Дослідниця розглядає дванадцять деформуючих сил (зокрема раціоналізацію, уточнення, збіднення лексики та порушення ритміки) не просто як помилки, а як прояв антропоцентричної природи перекладу. Вона зауважує, що ці тенденції є «переважно несвідомі» та зумовлені тиском рідної культури перекладача [42, с. 15]. Отже, усвідомлення таких механізмів слугує необхідним інструментом для діагностики відхилень, дозволяючи мінімізувати інтерпретаційний вплив і зберегти інтенцію тексту-джерела.

У межах української перекладознавчої традиції перекладацькі трансформації осмислюються як системні, контрольовані механізми переформулювання форми і змісту, що забезпечують узгодження смислу оригіналу з нормами цільової мови. Реалізація таких перетворень охоплює різні виміри, однак, як зазначають дослідниці, що «У сучасному перекладознавстві залежно від характеру мовних одиниць цільової мови, перекладацькі трансформації поділяють на лексичні, граматичні та лексико-граматичні» [30, с. 313].

Загалом, типологізація перекладацьких трансформацій переважно спирається на поняття мовного рівня. Однак перекладачам доводиться відштовхуватись також від мовної норми, комунікативних параметрів та, насамперед узусу, «те, що стало загальноприйнятим» [7]. Саме узусний аспект видається науковцям «найважливішим з погляду остаточної обробки тексту», оскільки дозволяє «охопити усю картину трансформацій» [17, с. 187]. Отже типологізація перекладацьких перетворень має здійснюватися не тільки на основі мовно-системних категорій, а й з урахуванням узусних характеристик, що відображають реальне функціонування мовних одиниць.

Ілько Корунець визначає перекладацькі трансформації як «різновид значних і незначних змін у структурній формі мовних одиниць, що здійснюються з метою досягнення еквівалентності в перекладі» [22, с. 362]. У

підручниковій традиції в Україні трансформації описуються як керовані перетворення форми або змісту, покликані забезпечити комунікативну рівноцінність тексту оригіналу та перекладу в межах національних норм і узусу. Сучасні українські праці підкреслюють дефінітивний, міжрівневий характер трансформацій і проблематику їх науково обґрунтованої класифікації для практики й навчання перекладачів.

Методологічні засади уваги до смислових зсувів і «внутрішньої форми» пов'язуються з ідеями Олександра Потебні про кореляцію мови й мислення, що пояснює характер семантичних модифікацій у міжмовній передачі. Перекладацькі принципи Івана Огієнка, сформовані в контексті біблійного проєкту, ґрунтуються на переконанні, що «біблійний стиль – це душа Біблії», тому попри орієнтацію на дослівність, він «свідомо додавав певне слово для яснішої передачі оригіналу» [24, с. 135]. Такий підхід легітимізував поєднання змістової точності з літературною виразністю як підставу для цільовомовних перетворень.

Віктор Карабан обґрунтовує трирівневий поділ трансформацій на лексичні, граматичні та комплексні, що відбиває потребу комбінованих рішень для досягнення перекладацької адекватності. Важливою інновацією є виділення узусно зумовлених змін, які науковець пропонує ділити на «прості та комплексні», визначаючи останні як «поєднання кількох їх змін у перекладеному мовленнєвому акті» [17, с. 192]. У такому контексті вибір прийому детермінований стійкими колокаціями та шаблонами українського мовлення.

Лада Коломієць описує поетичний переклад як пошук рівноваги між смисловою точністю і ритміко-образною відповідністю, що зумовлює застосування модуляцій, компенсацій і ритмомелодичних перебудов. Її історико-теоретичні огляди демонструють перехід від джерелоцентризму до збалансованих рішень, де домінанта змісту узгоджується з формальною організацією вірша. Virізняючи два ключові концепти, дослідниця визначає переклад як «... вторинну діяльність письма, в основі якої лежать концепт гри і

концепт самосвідомості у використанні мови. Ці два концепти й формують характер перекладацького процесу як діяльності письма» [21, с. 162].

Леонід Черноватий пов'язує вибір трансформацій з перекладацькими стратегіями і рівнем професійної компетентності, стверджуючи, що «співвідношення стратегій калькування та трансформацій не є постійним, а змінюється в міру розвитку перекладацької компетентності» [52, с. 165]. Дидактичні розробки окреслюють цю взаємодію як набір альтернативних стратегічних опцій, що підлягають системному тренуванню.

У навчальних матеріалах Тетяни Кияк та Андрія Науменка зазначається, що саме завдяки використанню трансформацій «вдається наблизити норми сполучуваності, ідіоматизувати переклад, уникнути чужомовних реченнєвих і словотвірних моделей» та забезпечити «максимальне співвіднесення мовних картин світу оригінального тексту та перекладеного тексту» [18, с. 495]. Запропонована рамка задає нормативно-узуальні критерії вибору прийомів у професійних і загальномовних жанрах.

Дослідження Юрія Жлуктенка встановили зв'язок перекладацької адекватності з контрастною граматиною, надаючи інструменти для вмотивованих синтаксичних перетворень між українською та англійською мовами. Окреслені ним межі допустимих змін спираються на тезу, що «архітектоніка загалом і побудова речень як окремих його складників надає тексту характерного тону й настрою», а кінцевою метою трансформацій є «вимога відтворення естетичної цінності оригіналу» [26, с. 54].

На граматичному рівні стабільно засвідчені перестановки, заміни, додавання/вилучення, а також членування й злиття речень із урахуванням валентності та порядку слів цільової мови. На лексико-семантичному рівні рутинними є конкретизація, генералізація, смисловий розвиток, описовий та антонімічний переклад, що корелюють з українськими колокаційними нормами.

Концепт узусних трансформацій фокусує увагу на відповідності результату перекладу стійким моделям уживання в українській, де відступ від дослівності виправданий заради природності сприйняття. Така парадигма

сумісна з навчальною рамкою, у якій норми цільової мови є базовим критерієм прийнятності перекладацького рішення.

Аналіз перекладацької практики Григорія Кочура демонструє системне застосування граматичних і лексико-граматичних перетворень, зокрема перекатегоризацій та антонімічного перекладу, з метою відтворення ритму й образності без змістових втрат. Як зазначає Галина Пехник, переклади майстра «характеризуються надзвичайним рівнем природності», а «навіть перифрази та неминучі у віршованому перекладі відхилення від оригінального тексту викликають думку: так міг написати й сам автор» [37, с. 155]. Показово, що Кочур фактично моделює поведінку перекладача в ситуації зіткнення з безеквівалентними чи малознайомими для читача одиницями: він не намагається будь-що зберегти формальну оболонку, натомість дбає про смислову повноту й художню переконливість.

Безеквівалентна лексика становить один з найскладніших аспектів відтворення змісту іншомовного тексту, оскільки для таких одиниць у цільовій мові нерідко відсутній прямий лексичний відповідник. За подібною лексикою часто стоять локальні реалії, етноспецифічні предмети й явища, пов'язані з унікальним досвідом певної спільноти, отже пошук «готового» слова виявляється марним або ж надто звужує смисл. Йдеться як про власне реалії, так і про неологізми, які ще не встигли інтегруватися в інші мовні системи; у таких випадках буквальне відтворення здебільшого неможливе або ж вводить читача в оману, створюючи хибні асоціації. Водночас, «переклад безеквівалентної лексики є складним, тому може виникнути повна неможливість знайти відповідне слово оригіналу, але це не означає, що вона не піддається перекладу» [55, с. 250]. Зміст подібних одиниць може бути переданий опосередковано – через різні типи перекладацьких рішень, комбіновані перефрази й свідоме зміщення акцентів. Саме тут узусні трансформації виконують роль посередника між «чужою» реалією та очікуваннями адресата, допомагаючи знайти таку форму, яка одночасно не

руйнує культурної специфіки й не порушує внутрішньої норми української мови.

Переклад безеквівалентних одиниць (реалій) потребує комбінованих стратегій, спрямованих на досягнення балансу між збереженням національного колориту та зрозумілістю денотата. Вибір методу – від формального відтворення до експлікації – детермінується жанром тексту та комунікативним завданням. Таким чином, переклад реалій стає процесом адаптації, де фахівець постійно балансує між культурною специфікою оригіналу та нормами цільової мови. Сучасний український підхід синтезує структурні, прагматичні та культурологічні концепції (І. Корунець, В. Карабан, Р. Зорівчак та ін.), трактуючи трансформації як свідомі дії для забезпечення ефективної міжкультурної комунікації. У цій парадигмі перекладацькі зміни розглядаються не як вимушені відхилення, а як цілісний інструментарій для досягнення адекватності, що підтверджує природу перекладу як керованого перетворення, а не механічної заміни.

1.2. Підходи до перекладацьких трансформацій зарубіжних перекладознавців.

Спочатку сам термін «трансформація» був пов'язаний передусім із розробками у сфері трансформаційної граматики (англ. transformational grammar). У своїй знаковій праці Syntactic Structures Ноам Хомський розвинув теорію, в якій, як зазначає Р. Калько, «сутність механізму, який лежить в основі концепції, полягає в трансформації глибинних структур у поверхневі» [15, с. 144]. Трансформаційні операції, за задумом ученого, були запроваджені для репрезентації глибинної структури та посилення формальної і описової потужності граматичної системи без опори на широкий контекст.

Іншими словами, трансформаційна граматика розглядається як спосіб аналізу мовної організації, який демонструє зв'язки між різними компонентами

речення, сегментуючи їх на глибинному та поверхневому рівнях, і водночас виявляє ці частини у більш деталізованому вигляді. Цей лінгвістичний апарат згодом знайшов відлуння у перекладознавстві; саме ідея про глибинні та поверхневі структури стала теоретичною основою для розуміння того, що переклад – це не механічна заміна слів однієї мови словами іншої, а складний процес трансформацій, котрі забезпечують передачу змісту через різні мовні форми.

Незважаючи на давню практику перекладу його теоретичне осмислення як окремої галузі відбулося досить пізно. Варто наголосити, що «перекладознавство як академічна дисципліна є відносно молодим. Лише у другій половині ХХ століття науковці почали обговорювати потребу в систематичних наукових дослідженнях перекладу» [78, с. 234]. Саме цей період став переломним для формування наукового апарату та систематизації підходів до перекладацьких трансформацій. Усвідомлення того, що перекладач постійно вдається до різноманітних мовних маневрів заради досягнення адекватності й еквівалентності, спонукало провідних науковців світу розробляти класифікаційні системи та теоретичні моделі; це, у свою чергу, створило міцний фундамент для вивчення механізмів міжмовних перетворень у перекладацькій практиці. Зарубіжні вчені запропонували численні підходи, що відрізняються глибиною аналізу, термінологією й акцентами на певних аспектах лінгвістики чи комунікації.

Один із найперших системних підходів належить Жану-Полю Віне й Жанові Дарбельне, які у 1958 році виклали модель прямого і непрямого перекладу – також відому як *Stylistique comparée du français et de l'anglais*. Дослідники розмежували сім основних процедур, поділивши їх на дві стратегії: прямі прийоми перекладу (запозичення, калька, буквальный переклад) і непрямі, скісні процедури (транспозиція, модуляція, еквівалентність, адаптація). Цей структурний поділ підтверджує Е. Сарідакі: «На основі ґрунтовного обговорення прикладів із двох мовних пар, англо-французької та німецько-французької, двоє теоретиків дійшли висновку, що всі перекладацькі

процедури, принаймні в цих двох мовних парах, можна звести до семи основних категорій, з яких перші три належать до прямого перекладу, а інші чотири – до непрямого» [75, с. 135].

Як зазначає Евантія Сарідакі, що «у більшості випадків необхідно використовувати більш складні методи через структурні та металінгвістичні відмінності між мовами, а також беручи до уваги той факт, що певні стилістичні ефекти неможливо перенести в мову перекладу, не порушуючи її синтаксичного порядку» [75, с. 135]. Прямі процедури застосовують тоді, коли структурні й семантичні паралелі між мовами дозволяють дослівне перенесення; буквальний переклад є базовим і від нього відштовхуються, вносячи за необхідності інші стратегії. Такий підхід тим більш актуальний, коли мови та культури є близькоспорідненими. Запозичення використовується для заповнення семантичного пропуску у мові перекладу, не проходячи формальної чи семантичної зміни при трансферуванні; калькування є різновидом буквального перекладу, але водночас типом запозичення, яке заповнює семантичну відсутність у цільовій мові.

Непрямі перекладацькі трансформації найчастіше забезпечують природність цільового тексту, коли буквальність звучала б штучно, через міру кальковано або спотворювала б акценти і стилістику оригіналу. Правильно зроблена транспозиція змінює частину мови без втрати сенсу: англійський дієслівний центр часто перетворюється на українську іменну чи прикметникову конструкцію, що дає керовану тематично-рематичну структуру. За визначенням Евантії Сарідакі, «транспозиція – це заміна однієї граматичної одиниці іншою без зміни значення елемента мови оригіналу структурами, які мають таке саме значення, але належать до інших класів слів» [75, с. 136]. Дослідники виокремлюють обов'язкову та опціональну транспозицію; остання є стилістично мотивованою і залежить від прагматичних намірів перекладача. Модуляція змінює кут зору, «це варіація форми повідомлення, яка виникає внаслідок зміни точки зору» [75, с. 136]. Вона перемінює, з негативу на позитив, з причини на наслідок, з частини на ціле – з метою дотягнутися до звичного для

носія цільової мови способу концептуалізації ситуації, зберігаючи змістову рівновагу; її також поділяють на необхідну та опціональну. Еквівалентність і адаптація працюють там, де потрібні комунікативні відповідники, а не кальки: сталі фрази, культурні моделі, ігри слів перевинаходяться у межах норм і очікувань цільової культури, забезпечуючи функціональну відповідність тексту перекладу оригіналові. Хоча ця концепція первісно ґрунтувалася на зіставленні французької й англійської мов, її основні принципи набули широкого визнання і активно застосовуються у практиці перекладу на різні мови.

Паралельно з розробками Ж. Віне та Ж. Дарбельне формувався лінгвістичний напрямок перекладознавства під впливом структуралізму. Роман Якобсон у 1959 році запропонував семіотичний погляд на переклад, виокремивши «три різні типи перекладу: внутрішньомовний переклад – акт перекладу в межах однієї мови; міжмовний переклад – процес перекладу з однієї мови на іншу; інтерсеміотичний переклад – переклад вербальних знаків невербальними, наприклад, шляхом перекладу слів у образи чи музику» [73, с. 42]. Для нього ключовою проблемою залишається еквівалентність у відмінності; він наголошував, що повна тотожність кодових одиниць неможлива, проте перекладач може досягти еквівалентності повідомлень завдяки творчому перекодуванню. Якобсон указує, що мови мають різний граматичний устрій і лексичну систему, однак це не перешкоджає перекладові – навпаки, зумовлює потребу шукати найпридатніший спосіб передачі змісту, зберігаючи смислову й комунікативну цілісність.

Іншу визначну перспективу відкрив Юджин Найда, котрий розробив теорію динамічної еквівалентності (згодом названої функціональною еквівалентністю). Він стверджував, що переклад – це насамперед форма комунікації, а сама «теорія функціональної еквівалентності полягає у прагненні до комунікації оригінального тексту з метою змусити читачів відчувати те саме, що й оригінальні читачі» [64, с. 204]. Тому головне завдання перекладача полягає у відтворенні не буквального значення кожного слова, а загального ефекту, який оригінал справляє на свого читача.

Його чотириетапна модель пропонує системний спосіб здійснення міжмовних перетворень. Як зазначається у дослідженні, «Найда запропонував, що процес перекладу складається з: аналізу, мовної трансформації (перенесення значення, отриманого з аналізу мови оригіналу, в мову перекладу), реорганізації (реорганізації перекладеного тексту згідно з правилами мови перекладу) та перевірки (тестування цільового тексту на відповідність тексту оригіналу)» [64, с. 205]. Саме на етапі трансферу відбуваються власне трансформації – заміни, перестановки, зміни граматичних структур тощо. Юджин Найда також переглядав свою теорію в пізніших роботах, інкорпоруючи соціосеміотику й наголошуючи на невіддільності мови від соціального контексту. Завдяки його внеску перекладознавство набуло чіткішого усвідомлення того, що форма й риторика цільового тексту не менш важливі за семантичну відповідність, а комунікативна мета перекладу нерідко виправдовує відхід від вихідної структури оригіналу.

Пітер Ньюмарк розвинув власну систему перекладацьких методів і процедур, відстоюючи ідею про те, що методи стосуються цілісного тексту, тоді як процедури застосовують до окремих речень або менших одиниць. Він виокремлював вісім типів перекладу (від подослівного до комунікативного), пропонуючи перекладачеві змістовний інструментарій для свідомого вибору стратегії залежно від характеру тексту та його функції. Серед процедур він називав транскрипцію, буквальний переклад, транспозицію, модуляцію, дескриптивний еквівалент, культурний еквівалент тощо. Особливо цікавим елементом є «куплет» (couplet). Як зазначається у дослідженні, «фактично, це не одна процедура, а радше комбінація двох (або, можливо, більше) процедур. У юридичному перекладі це може використовуватися, коли комбінація запозичення або кальки доповнюється описовим або функціональним еквівалентом» [68, с. 19]. Така гнучкість відображає його прагматичний підхід: перекладач має враховувати комунікативну ситуацію, очікування аудиторії та прагматичний контекст, обираючи найефективніший спосіб досягнення еквівалентності.

У 1965 році Джон Катфорд представив свою «Лінгвістичну теорію перекладу», де сформулював концепцію перекладацьких зсувів (translation shifts). Катфорд розглядав перекладацьку діяльність крізь призму саме цих зсувів – неминучих відхилень від формальної відповідності при переході від вихідної мови до цільової. За визначенням науковця, «зсув рівня стосується випадків, коли елемент мови оригіналу на одному лінгвістичному рівні має еквівалент у мові перекладу на іншому рівні» [81, с. 29]. Категорійні зсуви, у свою чергу, включають структурні, класові, рангові та внутрішньосистемні зміни, що описують ті відхилення, які виникають через різницю категорій, синтаксичних зв'язків чи граматичних систем між мовами.

Використання системної граматики М. Голлідея, Дж. К. Катфорд показало, що трансформації в перекладі можуть торкатися будь-якого рівня мовної системи – лексики, граматики, фонології – і що більшість перекладів містить множинні зсуви, які перекладач мусить координувати, щоб зберегти семантичну і функціональну цілісність тексту. Його підхід особливо актуальний для аналізу алгоритмів машинного перекладу, оскільки надає чіткий спосіб категоризації змін і дозволяє описати закономірності міжмовних перетворень. Як зауважується у дослідженні, «якщо вибір еквівалентних компонентів у мові перекладу навмисно обмежено одиницями, меншими за речення, ми називаємо це «ранговим перекладом» [81, с. 30]. Це є характерним для ранніх систем машинного перекладу, натомість повноцінний переклад передбачає вільний перехід між рангами.

Британська дослідниця Мона Бейкер розробила комплексну модель еквівалентності, яка розглядає це явище на кількох взаємопов'язаних рівнях. У своїй фундаментальній праці вона «обговорює еквівалентність на рівні слова, над рівнем слова, на граматичному рівні, рівні тематичної структури, когезії та на прагматичному рівні» [82, с. 2]. Відповідно до М. Бейкер, еквівалентність постає не як однорівневий конструкт, а як багаторівнева система, у межах якої трансформації на одному рівні можуть компенсувати відсутність або часткову реалізацію еквівалентності на іншому. У цьому контексті перекладацькі

трансформації нерідко слугують засобом досягнення еквівалентного перекладу – зокрема через зміну частини мови, синтаксичної конструкції, рівня узагальненості чи способу опису, що дає змогу відтворити комунікативний ефект оригіналу з дотриманням норм української мови. Еквівалентність виступає центральною категорією, навколо якої формується підхід до використання трансформацій. Як зазначають О. Матвійчук та А. Сітко, «основним поняттям у теорії перекладу є еквівалентність», і коли йдеться про відповідність текстів, «мають на увазі насамперед семантичну еквівалентність», яка може бути конститутивною або декларативною [30, с. 313]. Суть декларативного типу «полягає в тому, що один і той самий об'єкт або один і той самий стан об'єкта може бути описаний з урахуванням різних позицій та різних ознак» [30, с. 313].

Також Мона Бейкер запропонувала одну з найвпливовіших систем класифікації перекладацьких стратегій, яку регулярно згадують як у світовому, так і в українському перекладознавчому дискурсі. У своїй праці вона виділяє вісім основних стратегій для вирішення проблем невідповідності між мовами. Як зазначається у дослідженні, Бейкер «пропонує різні процедури для вирішення проблем нееквівалентності на рівні слова, наприклад, переклад більш загальним словом, переклад більш нейтральним / менш експресивним словом, переклад за допомогою перефразування, використання спорідненого слова тощо» [58, с. 45]. Крім того, до цього переліку входять культурна заміна, запозичення (іноді з додатковим поясненням), опущення, а також переклад за допомогою ілюстрації, якщо йдеться про предмети чи явища, що не мають прямого відповідника. Ці стратегії універсальні, оскільки застосовуються незалежно від конкретної мовної пари чи типу тексту; саме на практичних прикладах М. Бейкер обґрунтовує свою класифікацію – вона не пропонує універсальних «правильних» рішень, а фіксує типовий набір прийомів, якими користуються професійні перекладачі зіткнувшись з реальною проблемою відповідності.

Загалом зарубіжні перекладознавці створили різноманітну палітру теоретичних моделей, кожна з яких висвітлює окремі аспекти процесу трансформацій. Ж.-П. Віне й Ж. Дарбельне акцентували на структурному зіставленні й типологізації процедур; Юджин Найда зробив наголос на комунікативній функції й динамічній еквівалентності; Піттер Ньюмарк систематизував методи й процедури з прагматичного погляду; Дж. К. Катфорд розробив концепцію зсувів, що врахувала різні рівні мовної системи; М. Бейкер запропонувала практичні стратегії вирішення конкретних перекладацьких проблем;

Сучасні дослідження підтверджують, що запропоновані зарубіжними вченими типології зберігають свою актуальність і продовжують розвиватися. Український і світовий контексти перекладознавства активно інтегрують ці підходи, адаптуючи їх до потреб конкретних мовних пар і різноманітних жанрів текстів. Важливо, що всі розглянуті теорії не є взаємовиключними – вони доповнюють одна одну, створюючи багаторівневе уявлення про механізми трансформацій. Як підсумовують О. Матвійчук та А. Сітко, «головне завдання перекладача під час здійснення перекладу полягає у досягненні семантичної еквівалентності тексту оригіналу та тексту перекладу. Для виконання цього завдання необхідно застосовувати різноманітні перекладацькі перетворення, а на рівні компонентної еквівалентності – трансформації» [30, с. 315].

Узагальнюючи викладене, можна стверджувати, що зарубіжні перекладознавці інтерпретують перекладацькі трансформації як системні, багаторівневі й комунікативно зумовлені міжмовні перетворення, які охоплюють як глибинно-поверхневі структури, так і лексичні, граматичні, текстові та прагматичні параметри висловлювання. У сукупності підходи Віне й Ж. Дарбельне, Ю. Найди, П. Ньюмарка, Дж. К. Катфорда та М. Бейкер формують узгоджене теоретичне поле, що дає змогу розглядати трансформації не як набір розрізнених прийомів, а як гнучкий інструментарій досягнення семантичної й функціональної еквівалентності, адаптований до конкретної мовної пари, жанру та комунікативної мети перекладу.

Висновок до розділу 1.

Переклад як форма духовної й інтелектуальної діяльності має глибокі історичні витоки. Від перших контактів між спільнотами він працював як міжмовне посередництво – надійний канал перенесення знань і смислів. Через нього суспільства зберігали пам'ять, розширювали канон і вибудовували довгі культурні ланцюги.

Його роль багатовимірна. Переклад запускає культурний трансфер (передачу форм і ідей) і циркуляцію знання; він синхронізує віддалені традиції, створюючи спільний простір обміну. Недаремно ключові етапи інтелектуальної історії – від античних перекладних корпусів до арабо-латинської наукової хвилі – трималися саме на стабільних перекладацьких практиках.

Завдяки перекладові ширилися літературні пам'ятки, релігійні тексти, наукові відкриття та філософські системи; інакше кажучи, відбувалася інтеграція культур із взаємним збагаченням. Кожне «переселення» текстів впливало на обидві сторони – джерело й приймача – через інтертекстуальні зв'язки та адаптації (коментар, перефраз, жанрову перебудову). У підсумку локальні традиції входили до ширшої полісистеми, набували нових функцій і змінювали власний статус у культурі.

Починаючи із середини XX століття, переклад трансформувався з допоміжної технічної процедури на фундаментальну інфраструктуру глобальної комунікації. У повоєнний період він став системною передумовою функціонування міжнародних інституцій та транснаціональних механізмів, забезпечуючи не лише обмін інформацією, а й легітимність та прозорість міждержавних домовленостей. Цей період, який дослідники окреслюють як «епоху перекладу», засвідчив, що мовне посередництво є критично важливим соціальним механізмом, який конвертує мовне різноманіття у стабільну взаємодію систем – від законодавства до науки.

У ХХІ столітті значення перекладу посилилося під впливом глобалізації та стрімкої цифровізації. Поява новітніх технологій (CAT-інструменти (Computer-Assisted Translation tools), нейронний машинний переклад) дозволила масштабувати робочі процеси та задовольнити зростаючий запит на оперативний обмін у сферах медіа, науки та економіки. Проте, попри технологічний прорив, центральною фігурою процесу залишається людина. Машинний інтелект, ефективний у рутинних завданнях, виявляється неспроможним відтворити культурні коди, емоційні відтінки та прагматику тексту (наміри, контекст, гру слів).

Відтак, сучасний переклад – це не механічна підстановка еквівалентів, а складний інтерпретативний акт. Перекладач забезпечує не лише смислову точність, а й необхідний комунікативний ефект, виступаючи як культурний агент. У новій гуманітарній екосистемі переклад формує глобальний інтелектуальний простір, адаптуючись до викликів сучасності – від етики штучного інтелекту до нових стандартів якості.

РОЗДІЛ 2. ПРОБЛЕМАТИКА ПЕРЕКЛАДУ РОМАНУ «СЯЙВО» СТІВЕНА КІНГА: АНАЛІЗ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ОЛЕКСАНДРА КРАСЮКА

2.1. Відмінності англійської та української мов як підґрунтя застосування граматичних трансформацій у перекладі роману «Сяйво» Стівена Кінга.

Вивчення відмінностей між українською та англійською мовами є ключовим для розуміння механізмів граматичних трансформацій у перекладі. Основні відмінності між цими мовами полягають у їх морфологічному типі: українська належить до синтетичних (флексивних) мов, тоді як англійська є аналітичною. Ця фундаментальна різниця зумовлює необхідність широкого застосування граматичних трансформацій при перекладі, оскільки способи вираження граматичних значень у цих мовах кардинально відрізняються.

Для адекватного перекладу важливою є така умова, як вміння розрізняти базові та другорядні (периферійні) граматичні структури мови оригіналу та коректне їх передавання цільовою мовою. Англійська мова, на відміну від української, характеризується фіксованим порядком слів, артиклями, використанням допоміжних дієслів та аналітичних часів. На противагу цьому, як зауважується у дослідженні, українська мова «має морфологічно насичену систему, де синтаксис більш гнучкий, а семантичні зв'язки реалізуються граматичними засобами» [40, с. 171]. Це означає, що при перекладі необхідно враховувати не лише формальні відповідності, а й глибинні структурні розбіжності між мовними системами.

Найбільш значущими виявляються розбіжності у відмінковій системі, категорії роду, часових формах дієслова, порядку слів, вживання герундія, у формах числа і гендерних формах іменників, а також в узгодженні часів і функціонуванні артиклів. Хоча українська й англійська мови належать до однієї

індоєвропейської мовної родини, вони репрезентують різні типи мовної будови, тому їхні граматичні форми та синтаксичні структури істотно відрізняються. Саме така структурна асиметрія безпосередньо впливає на процес перекладу і зумовлює необхідність застосування перекладацьких трансформацій, покликаних компенсувати ці відмінності. У практиці перекладу це проявляється у перебудові речення, зміні частини мови, трансформації граматичних форм, а також у варіативному відтворенні окремих категорій, щоб зберегти змістовну й стилістичну адекватність тексту.

В українській значення часто «шифрує» закінчення слова, тож порядок компонентів гнучкіший і може передавати нюанси фокусу або стилю без втрати змісту. В англійській мові функцію зв'язки на себе бере фіксований порядок та службові слова, включно з артиклями, що дисциплінує фразу й робить її більш прямолінійною на поверхні.

Як наприклад, англійська мова заповнює структурну порожнечу за допомогою формальних підметів «it» і «there», тоді як українська часто обходиться без них або використовує безособові конструкції, де це граматично і семантично природно. Зокрема, «у англійській мові використовуються спеціальні слова, такі як «it» і «there», для збереження моделі речення і підтримання прямого порядку слів. Це відрізняється від української, де такі слова не завжди необхідні для збереження структурної цілісності речення» [14, с. 13]. Порівняймо передачу конструкції, яка в оригіналі разом з «there» на початку: *«There was a red carnation in the lapel, perhaps so that no one on the street would mistake Stuart Ullman for the local undertaker»* – «У петлиці його червоніла гвоздика, мабуть для того, щоби ніхто посеред вулиці не переплутав Стюарта Уллмана з місцевим трунарем» [67, с. 5; 19, с. 19].

Якщо навіть перекладати без переставлення обставини на початок, за простішою схемою «Була гвоздика у петлиці...», що більш наочно, то і в перекладі О. Красюка, і в цьому варіанті український переклад обійшовся без будь-якого еквівалента елементу «there», відбулась трансформація вилучення, бо ця конструкція не характерна для українського синтаксису, без вилучення

відбулось би калькування англійського речення. Здебільшого перекладається тоді «to be» як «бути» або через перекладацькі трансформації контекстуальної заміни, диференціації, синонімічної заміни, модуляції, якщо брати до уваги різні класифікації трансформацій.

Розглянемо приклад використання конструкції «it»: «*It was dusk*» – «Сутеніло» [67, с. 187; 19, с. 311]. Тут застосовано граматичну заміну, внаслідок якої англійське речення з формальним підметом «it» передається українським односкладним безособовим реченням, що є природним способом опису станів природи в українській мові.

Отже, різниця постає не лише морфологічна та синтаксична, а й прагматична: англійська через експлетив займає нішу підмета, тоді як українська фокусує подію й економить засоби вираження. У перекладі це вимагає свідомого зсуву стратегії, адже, як зазначає С. Єрьоменко, «переклад безособових речень здійснюється за допомогою двоскладних речень в англійській мові, що досягається завдяки введенню формального підмета it, конструкції there is, there are, які виконують функцію формального підмета» [10, с. 35].

У класифікації складних слів пріоритети різні: в англійській зручно розрізняти ендоцентричні та екзоцентричні композити, тоді як українська традиція пропонує інші групи (зрощення, семантичні єдності тощо) – це задає іншу «оптику» для лексичного значення. Обидві мови мають великий пласт спільних чи споріднених слів, але історичні звукові зсуви та семантичні дрейфи розірвали частину прозорих відповідностей – схожість форми не гарантує збіг змісту.

Англійська мова має інший шар запозичень, оскільки свого часу масово засвоювала латинсько-романську лексику. Українська теж інтегрує міжнародну лексику, однак, як зазначають дослідники, цей процес «свідчить про гнучкість української мови та її здатність до адаптації в умовах глобалізації», причому важливо «знайти баланс між збагаченням лексики та збереженням мовної автономності» [11, с. 260].

В питанні граматики українська мова оперує категоріями роду, числа й особливо відмінка: іменник має розгорнуту парадигму відмінювання, яка прямо кодує синтаксичні ролі та відношення. В англійській відмінки іменників майже не виражені, зате працює артиклева система (a/an, the) як маркер визначеності й референції – це інша стратегія сигналізації сенсу.

Семантика виду: в українській граматично протиставлені доконаний і недоконаний види, що суттєво впливає на інтерпретацію події; в англійській такого морфологічного протиставлення немає, і видо-часові значення виражаються переважно аналітично (часові форми, перифрази). Загалом англійська ширше покладається на аналітичні засоби (допоміжні дієслова, службові слова), тоді як українська дає більше інформації в межах форм слова, хоч і містить власні аналітичні зони (майбутній час, ступені порівняння).

Англійські іменні присудки мають обмежене узгодження (переважно з числом), тоді як українські зазвичай відображають відмінок, рід, і число. В англійській теж є відмінки, але їх три і це: називний, об'єктний, присвійний;. Але ця різниця впливає на те, наскільки помітною є флективність в українській мові завдяки узгодженню прикметників, займенників і числівників. Наприклад:

«*“The pilot's got a fail-safe”, Watson told him*» – «Пілотник має відмовостійкість, – пояснював йому Ватсон» [67, с. 16; 19, с. 38].

Те, що казав у книзі Ватсон, складалось з слова у називному відмінку, дієслова, та слово у об'єктивному відмінку, ще є в наявності артиклі, а переклалось це українською з словами у називному та родовому відмінку, з дієсловом, до того ж це вже має категорію роду (чол., жін. у цьому випадку), але це ще просте речення.

Інший приклад: «*Two stories are interesting*» порівнюємо з українським «Дві історії цікаві» де форма числівника та прикметника узгоджується з родом і числом підмета. Такі відмінності в узгодженні підкреслюють потребу точної адаптації граматичних категорій при перекладі з англійської на українську.

Порівняльний аналіз синтаксичних систем засвідчує, що «українська мова характеризується гнучкою синтаксичною структурою з високим ступенем

словозміни», а «порядок слів є менш жорстким, ніж у англійській, завдяки багатому системі відмінювань іменників, прикметників, займенників та дієслів». Натомість «англійська мова має відносно фіксований порядок слів (Subject-Verb-Object) і меншу міру словозміни порівняно з українською», тому «синтаксична структура англійської мови значною мірою залежить від порядку слів для вираження смислових відносин між частинами речення» [14, с. 17]. Ця залежність особливо виразна у базових описових реченнях, де англійська мова надає перевагу експліцитному підмету й стабільній копулярній рамці з «to be». Це підтверджується правилом, згідно з яким «у переважній більшості випадків центральні елементи речення – підмет, дієслово-присудок, додаток та предикатив – розташовуються у фіксованому порядку. Отже, підмет передує дієслову, яке передує додатку або предикативу» [57]. Зазначена закономірність простежується на прикладі конструкції «John is naughty» – простого твердження з повним підметом і предикативним прикметником. Український відповідник, хоча і є двоскладним, завдяки варіативному порядку дозволяє винести рему («Неслухняний Джон» або «Джон неслухняний») залежно від контексту.

Окрім того, якщо пасивний стан в англійській мові легко передається іменно-зв'язковою конструкцією (The lessons are over), то українська природно вербалізує завершеність («Уроки закінчилися»), де дієслівний присудок маркує подієвість і межу події. Відтак, у процесі перекладу доцільніше тримати комунікативний центр вислову, ніж механічно копіювати частиномовну сітку, адже саме такий підхід зберігає ритм і логіку тексту.

Вираження віку яскраво демонструє розходження моделей: англійське «*The girl is twenty-two*» відповідає українському «Дівчині двадцять два», де давальний відмінок позначає носія стану без формального підмета. Ці схеми входять до ширшого класу безособових та експерієнсальних конструкцій на кшталт «Мені холодно», у яких предикат описує стан, а діяч не артикулюється як підмет. Натомість англійська підтримує шаблон підмета службовими опорами «it» і «there», творячи експлетивні рамки для запуску предикації. Це зумовлено тим, що «в англійській мові, як правило, речення не можуть

вживатися без підмета або присудка», тому «англійськими відповідниками таких безпідметових речень виступають, як правило, двоскладні речення» [10, с. 31]. Відповідно, під час перекладу варто не копіювати форму, а переорієнтовуватися на українські безпідметні або особові стратегії.

Інфінітивні конструкції англійської мови – особливо об’єктні й атрибутивні – створюють складнощі при перекладі, оскільки їхня синтаксична структура суттєво відрізняється від українських норм. Перекладачі зазвичай вдаються до структурних трансформацій, переосмислюючи каркас вислову та віддаючи перевагу підрядним реченням чи відмінковим формам. Як наприклад, у цих реченнях-зразках: *«All my men wear English Leather or they wear nothing at all came into his mind for no reason at all, and he had to clamp his tongue between his teeth to keep in a bray of laughter»* – «Всі мої чоловіки користуються англійською шкірою або зовсім нічим – майнуло в голові геть безпідставно, і йому довелося прикусити собі язика, **щоб не реготнути**» [67, с. 5; 19, с. 20].

Ще приклад об’єктної інфінітивної конструкції, яка також перекладена базовою формою інфінітиву, дієслово зворотне: *«Did this officious little prick actually think he would allow his son to goof around in a rattrap attic full of junk furniture and God knew what else?»* – «Невже це уїдливе чмо дійсно вважає, що він **дозволив би своєму синові тинятися** поміж пасток на горищі, захаращеному викинутими меблями й бозна ще чим?» [67, с. 6; 19, с. 21]. Кажучи про наявність такої граматичної категорії, як інфінітив у двох мовах, слід зауважити, що «базова форма дієслова – це інфінітив, і вона є спільною для обох мов, але відмінності між ними є суттєвими» [79, с. 2]. В англійській є вимір часів, активний і пасивний стан, а також поділ на повний та «bare infinitive». Тим часом, згідно з компаративним аналізом, «в українській мові існує одна форма інфінітива, в той час як в англійській налічується шість форм інфінітива» [79, с. 3].

Перехід між мовами стає особливо відчутним, якщо потрібна точність референції. Тут англійська вводить артиклі, створюючи чіткість ідентифікації, тоді як українська мова спирається на систему відмінків, порядок слів та

контекст, збалансувавши граматичні й прагматичні маркери. Це дозволяє досягати тієї ж «прицільності» у вираженні думки завдяки різним варіаціям порядку слів, які створюють свої акценти на певних лексемах. Коли ж актуалізується подієвість, механізми теж відрізняються. Українська мова акцентує увагу на відмінах й словозміні, що допомагає читачеві досягнути нюанси дії: «її сила полягає в можливості змінювати порядок слів у реченні, не втрачаючи смислу, що робить мову більш експресивною» [14, с. 10]. Англійська ж надає перевагу часовим формам та допоміжним дієсловам, забезпечуючи динаміку й тематичний ритм вислову.

Взаємний вплив граматики та семантики призводить до виникнення природних «людських» помилок у процесі перекладу, особливо під час переходів між різними типами конструкцій. Це підтверджується висновком про те, що «синтаксична структура англійської мови значною мірою залежить від порядку слів для вираження смислових відносин між частинами речення» [14, с. 17].

Українська мова характеризується розвиненою відмінковою системою, що включає сім відмінків, кожен з яких має свої морфологічні показники (флексії). На противагу цьому, англійська мова має обмежену систему відмінків (суб'єктивний, об'єктивний та присвійний), які здебільшого простежуються у займенників. Морфологічні зміни тут мінімальні – лише присвійний відмінок має спеціальне оформлення ('s). Ця різниця призводить до необхідності граматичних трансформацій: якщо в українській мові відношення між словами виражаються закінченнями, то в англійській – прийменниками та порядком слів.

Наприклад: «*The pad disappeared back into Ullman's jacket pocket like the conclusion of a magician's trick*» – «Записник знову зник у **кишені піджака Уллмана**, наче в якогось ілюзіоніста, що таким чином завершив свій фокус» [67, с. 7; 19, с. 22]. Присвійний відмінок «Ullman's» тут передано конструкцією з родовим відмінком «Ульмана», що супроводжувалося необхідною граматичною транспозицією.

Обидві мови мають категорію числа з опозицією однини та множини, але способи її вираження різняться. В українській мові це різні закінчення залежно від роду («-и/-і», «-а/-я» тощо), тоді як в англійській множина здебільшого утворюється суфіксом «-(e)s», за винятком нерегулярних форм. Ще однією особливістю є система артиклів в англійській мові, яка є ознакою субстантивності та вказує на визначеність. В українській мові ці функції передаються контекстом або, ситуативно, вказівними займенниками.

Приклад щодо останніх: «*Do you know **the** term?*» – «Вам знайомий **цей** термін?» [67, с. 10; 19, с. 28]. Також суттєвою є розбіжність у часових системах. Українська має три основні часи та систему видів, тоді як англійська характеризується розгалуженою системою часових форм. Як зауважується у дослідженні, «англійська мова має складну систему дієслівних часів, включаючи групи часів Simple, Continuous, Perfect і Perfect Continuous у теперішньому, минулому та майбутньому формах. Натомість українська мова має лише три основні часи – теперішній, минулий і майбутній, – але також концепцію завершеного (доконаного) і незавершеного (недоконаного) виду» [77, с. 151]. Тому українське дієслово «прочитав» (доконаний вид, минулий час) може відповідати кільком англійським формам залежно від контексту: «read» (Past Simple), «has read» (Present Perfect), «had read» (Past Perfect). Навпаки, як наприклад, у Present Perfect вимагає в українському перекладі додаткових лексичних засобів для передачі аспектуального значення: «*Some of the third-floor chambermaids say they **have heard** rustling noises*» – «Дехто з покоївок третього поверху каже, ніби **чув** там шарудіння» [67, с. 6; 19, с. 21]. Аналіз граматичних трансформацій у перекладі з англійської на українську засвідчує провідну роль двох операцій: такої базової трансформації, як синтаксичне уподібнення, коли вихідні й цільові структури природно збігаються, та трансформація перестановки, що узгоджує порядок компонентів із нормами інформаційної організації українського вислову. У першому випадку достатньо відтворити каркас із мінімальною корекцією, де копулярний шаблон зберігає предикативну опору без зайвих переформатувань: «*She hung the dish towel over the bar by the*

*sink and went downstairs, buttoning the top two buttons of her house dress» – «Вона повісила рушник для посуду на бильце поряд з раковиною і рушила вниз, застібаючи два верхні гудзики халата» [67, с. 12; 19, с. 31]. У другому – зміна позиції теми й реми керує рухом фрази: «*A man came into the room*» – «*В кімнату увійшов чоловік*» Це підкреслює локатив і ритм вислову за законами українського синтаксису. Такі рішення не механічні: перестановка часто поєднується з іншими мікроприйомами, зокрема з лексико-граматичною заміною, щоб утримати і зміст, і інтонаційну плавність.*

Англійський прикметник нерідко вербалізується. Це підтримує типовий для української рух предиката у бік дієслівної або прислівникової природності. Переформатування синтаксичних функцій так само закономірне: «*The fire killed 10 people*» – «Внаслідок пожежі загинуло 10 осіб». Тут суб'єкт вихідної мови стає обставиною, а предикат набуває безособової форми – рішення, що узгоджується з усталеними моделями українського офіційно-інформаційного дискурсу. У підсумку трансформація не маскує смисл, а оптимізує його подачу в цільовій системі координат, уникнувши штучності й калькування.

Членування складних англійських речень слугує прозорості: розгортання підрядних і відокремлень у кілька простіших висловів знімає надлишкову синтаксичну напругу та підсилює читабельність українською. Як зазначає О. Петрашик, «для досягнення адекватності при перекладі нерідко необхідно поділити одне речення на декілька (зовнішнє членування) або замінити просте речення складним (внутрішнє членування)» [36, с. 312]. У зворотному напрямі доречним є об'єднання коротких реплік у єдину фразу, коли цього вимагає дискурсивний ритм і бажана щільність викладу. Обидві операції працюють не як взаємовиключні, а як гнучкі інструменти керування інформаційною структурою тексту, що ретельно пристосовують оригінальну композицію до норм мови перекладу. Так вибудовується баланс між смисловою точністю і стилістичною доречністю, який і становить критерій адекватності на рівні синтаксису.

Додавання й опущення належать до перекладацьких трансформацій, що змінюють форму тексту перекладу та регулюють ступінь експліцитності повідомлення, компенсуючи системні розбіжності між мовами. Український текст нерідко потребує мінімальних роз'яснювальних вставок для підтримання чітких логічних зв'язків, тоді як англійський оригінал частіше спирається на компактніші форми. У реальній перекладацькій практиці ці прийоми рідко функціонують ізольовано, адже «трансформації можуть комбінуватися одна з одною і можуть набувати форми комплексних трансформацій», а «між різними типами трансформацій немає перепон» [30, с. 312].

У цьому контексті «додавання – це найчастіше виправлення тієї ситуації, коли опущений логічно зрозумілий читачеві оригіналу елемент у тексті, або коли виникає необхідність зміни синтаксичного ладу речення у перекладі для полегшення сприйняття читачем» [38, с. 346]. Воно може бути зумовлене також потребою змінити синтаксичну організацію речення у перекладі, щоб узгодити її з нормами мови перекладу і водночас не спотворити смисл вихідного висловлювання.

Опущення ж трактується як «протилежний додаванню прийом, коли непотрібні слова викидаються або опускаються при перекладі» [38, с. 346]. Оскільки їх збереження не додає нової інформації й може ускладнювати сприйняття тексту реципієнтом.

Англійські фразові дієслова становлять окрему дієслівну підсистему з високою частотою вживання, полісемією та виразною стилістичною маркованістю, що істотно ускладнює пошук прямих відповідників в українській мові. У більшості випадків переклад таких комплексів спирається не на формальне калькування моделі «дієслово + постпозиційний елемент», а на пакет лексико-семантичних та граматичних трансформацій: конкретизацію й генералізацію, контекстуальний добір лексичного еквівалента, парафраз або часткову модуляцію значення. Як зазначає І. Дворецька, «для перекладу фразових дієслів застосовуються лексико-семантичні трансформації, а саме: конкретизація та генералізація. Але найчастіше перекладач знаходить у мові

перекладу лексичний відповідник – дієслово, що найповніше передає значення фразового дієслова» [8, с. 37].

Для низки фразових дієслів руху з компонентами *up, out, in* тощо можливе морфемне «віддзеркалення» через українські префікси зі значенням спрямованості чи результату дії («під-», «в-/у-», «ви-»). Це зумовлено тим, що «в українській мові префікси виконують ті самі лексико-граматичні функції, що й англійські постпозитивні компоненти, особливо коли йдеться про просторові значення, що, своєю чергою, може бути ефективно використано з метою досягнення адекватного перекладу» [4, с. 43]. Однак ці кореляції мають лише тенденційний характер, тому перекладач змушений комбінувати морфемні відповідники з семантичними перетвореннями.

У художньому перекладі це особливо помітно: один і той самий англійський фразовий дієслівний комплекс у нейтральному оповідному сегменті, в розмовній репліці персонажа чи в напруженій кульмінаційній сцені може вимагати різних рішень – від префіксального дієслова до описової конструкції або перифрази – задля збереження локального регістру, ритму й образності тексту.

Водночас спроби прямолінійно проектувати англійську модель «дієслово + частка» на український синтаксис через надмірне вживання прийменникових конструкцій або буквальне відтворення компонентів фразового дієслова створюють ґрунт для морфологічної й синтаксичної інтерференції, що проявляється у відхиленнях від звичних для української мови словотвірних і синтаксичних шаблонів. Саме тому фразові дієслова є показовою зоною, де структурна асиметрія мов «запускає» цілий комплекс перекладацьких трансформацій і одночасно демонструє ризики міжмовної інтерференції. Це зумовлено тим, що «між мовою оригіналу та мовою перекладу не завжди можна легко знайти мовні паралелі – структурні та семантичні аналогії: однакові моделі фразеологічних зворотів, повний збіг семантичних значень слів, що входять до їхнього складу тощо» [33, с. 214–215].

Розбіжності між граматичними системами української та англійської мов призводять до міжмовної інтерференції – дифузії і взаємовпливу мовних систем, зокрема, при перекладі. Як може виявитись, це явище може позитивно грати не тільки у вивченні мов. Інтерференція може бути негативною (деструктивною), коли призводить до порушення норм мови перекладу, та позитивною (конструктивною), коли сприяє знаходженню адекватних перекладацьких рішень.

Типи міжмовних інтерференцій охоплюють граматичний, орфографічний, морфологічний, синтаксичний, лексичний, стилістичний, семантичний та фонетичний рівні. Граматична інтерференція – це перенесення невластивих структур, наприклад, допоміжних дієслів. Орфографічна виникає через помилки в написанні під впливом іншої мови або через неузгоджені запозичення. Морфологічна проявляється в некоректному застосуванні морфеміки, зокрема, коли замість українських префіксальних форм калькується структура англійських фразових дієслів. Синтаксична копіює моделі вихідної мови, а лексична – переносить словниковий запас, що призводить до буквалізму. Стилiстична інтерференція виникає при взаємовпливі стилів (наприклад, недоречне вживання жаргонізмів), семантична – при спотворенні значень, а фонетична зумовлена впливом чужої вимови, що характерно для усного перекладу.

Цю класифікацію підтверджують висновки В. Агєєвої: «Вчені також виділяють такі типи інтерференції, як семантична, морфологічна та стилістична. Семантична інтерференція спостерігається при втручанні елементів однієї мовної системи в іншу на семантичному рівні. Морфологічний тип інтерференції характеризується використанням специфічних граматичних форм і конструкцій, невідповідних прийменників у текстах мови оригіналу та перекладу. Стилiстична інтерференція – це тип інтерференції, що спостерігається під впливом стилю однієї мови на стиль іншої або при порушенні норм стилістики» [56, с. 53].

Боротьба з інтерференцією вимагає системного підходу, оскільки це явище здатне «проявлятися на всьому шляху, починаючи від найсильнішого іноземного акценту і до випадкового використання слова або ідіоми з іншої мови» [23, с. 74]. Ефективне «подолання інтерференції стає можливим завдяки перекладацьким трансформаціям, які полягають у переміщенні, заміні елементів або зміні числа елементів – додаванні чи вилученні» [23, с. 74].

Ефективність подолання інтерференції залежить від професійної компетентності перекладача та його усвідомлення міри розбіжностей між мовами. Насамперед ідеться про глибоке володіння системами вихідної та цільової мов, зокрема їхньою фонетикою, лексикою, граматикою та прагматичними особливостями. Важливою умовою є також сформованість у перекладача навичок контрастивного аналізу, що дає змогу своєчасно ідентифікувати потенційні зони інтерференції. Крім того, професійна рефлексія та здатність критично оцінювати власні перекладацькі рішення сприяють свідомому запобіганню калькуванню та іншим проявам негативного впливу рідної мови. У комплексі ці чинники забезпечують не лише зменшення кількості інтерференційних помилок, а й підвищення загальної якості перекладу.

Отже, системні відмінності між аналітичною англійською та синтетичною українською мовами – у відмінковій парадигмі, категоріях роду й виду, способах вираження часово-аспектуальних значень, організації підметно-присудкових відношень, а також у функціонуванні артиклів, неособових форм дієслова та фразових дієслів – формують об'єктивне підґрунтя для застосування різноманітних граматичних трансформацій у перекладі роману «Сяйво», оскільки перекладач змушений постійно переосмислювати структуру вислову, щоб перенести комунікативний фокус, референцію та прагматику оригіналу в координати цільової мови без втрати змістової насиченості й стилістичної цілісності тексту. Комплекс таких операцій, як синтаксичне уподібнення й перестановка, заміна частин мови та членів речення, членування й об'єднання висловів, додавання й опущення в

поєднанні з цілеспрямованим контролем міжмовної інтерференції дає змогу не лише нейтралізувати структурну асиметрію англійської та української граматичних систем, а й перетворити її на ресурс перекладацької інтерпретації, коли граматична перебудова стає засобом досягнення функціональної еквівалентності та максимально можливого наближення українського перекладу «Сяйва» до поезики й комунікативних настанов Стівена Кінга.

2.2. Основні погляди на художній переклад з англійської на українську мову.

Оскільки, за визначенням О. Павленко, «кожен перекладач інтерпретує іншомовну версію у відповідності до власних настанов, а саме до стилістичного арсеналу своєї культури» [34, с. 67–68]. можна стверджувати, що оригінальність перекладу залежить не лише від фаху. Вона формується своєрідністю мовної особистості – індивідуальним способом поєднання професійних знань, культурного досвіду та інтерпретаційних звичок»

У цій перспективі О. Ребрій зазначає: «Неможливість алгоритмізації процесу перекладу, спричинена об'єктивною відсутністю точних приписів, які б однозначно призводили до заданого результату, означає свободу вибору та необхідність творчого пошуку перекладачем. У зв'язку з цим оптимальним з точки зору встановлення творчої природи перекладацьких рішень вважаємо евристичний підхід. Евристика – психологічний термін, призначений пояснити здатність людини обирати під час рішення задачі тільки найбільш осмислені варіанти» [41, с. 70–71]. Такі евристичні стратегії протиставляються алгоритмічним.

Художній переклад з англійської на українську – це постійне узгодження смислу, стилю й культурної відстані, де перекладач балансує між точністю вислову та природністю читання українською мовою. Він спирається на теоретичні моделі еквівалентності й вибір стратегії – наскільки доместикувати текст до цільової культури чи зберігати його з відчутно іноземним звучанням.

Цей вибір найкраще ілюструє класична формула, наведена у дослідженні Джеремі Мандея: «Або перекладач залишає автора в спокої, наскільки це можливо, і наближає читача до нього, або він залишає читача в спокої, наскільки це можливо, і наближає автора до нього» [72, с. 225].

Юджин Найда розрізняв формальну й динамічну еквівалентність. Остання ґрунтується на його засадничому визначенні, згідно з яким переклад – це «відтворення інформації мови оригіналу мовою-реципієнтом за допомогою найближчого природного еквівалента» [64, с. 203]. Відтак, формальна еквівалентність тяжіє до збереження структури оригіналу, а динамічна – до орієнтації на реакцію читача в цільовій культурі. У художньому перекладі динамічна еквівалентність часто дає свободу для інтонаційної, образної й ритмічної адаптації, аби відтворити ефект, а не калькувати форму. Водночас формальна еквівалентність корисна там, де важлива стилістична дисципліна, символічні повтори чи мотиви, які тримають композицію тексту.

Лоренс Венуті описав дві великі траєкторії: доместикацію, що прагне «невидимого» стилю й зменшення чужості, та форенізацію, яка навпаки підкреслює культурну іншість і «відправляє читача за кордон». Ця дихотомія впливає з його переконання, що «переклад ніколи не є безпроблемним актом комунікації, оскільки перекладач узгоджує мовні та культурні відмінності іншомовного тексту» [58, с. 46]. Доместикація доречна, коли потрібна плавність і прозорість для широкої аудиторії; форенізація – коли важить етика відмінності, маркери часу й простору, локальні реалії, що не слід розчиняти в домашніх нормах. Обидві стратегії існують у спектрі, і вибір часто диктують жанр, адресат, видавничі канони та статус автора в цільовій культурі. Для української традиції, вихованої на школі відповідальності до оригіналу, питання міри «очуження» особливо чутливе, адже воно торкається канону, мови й культурної пам'яті.

У практичній площині це зводиться до конфлікту цілей між «точністю» та «духом» твору. Під точністю зазвичай мають на увазі денотативну відповідність і контроль смислових зсувів; під «духом» – тон, ритм, ідіостиль і загальний

емоційний ефект. Обидві цінності істотні, але вони тягнуть текст у різні боки – і саме тут виникає конфлікт цілей. У сучасних умовах «очевидним стає те, що існує потреба не у еквівалентному перекладі, а у перекладі, що відповідає заздальгідь поставленій меті» [45, с. 26].

На практиці перекладач нерідко свідомо зменшує буквальність, щоб зберегти атмосферу й звучання. Такий вибір узгоджується з динамічною еквівалентністю на противагу формальній (пріоритет структурної близькості). Як зазначається в дослідженнях функціонального підходу, «перекладач повинен передавати концептуальний зміст оригінального тексту і зовсім не зобов'язаний зберігати його мовну форму або стиль, оскільки цільовий текст реалізує свою мету й функцію» [45, с. 26]. Вирішальним є скопос – для чого і для кого робиться переклад, адже «успіх будь-якої діяльності визначається тим, якою мірою досягнуто поставленої мети». Якщо мета – сценічність, ритм і розмовна інтонація можуть переважити лексичну точність; якщо ж ідеться про академічне видання, баланс зміщується назад.

«Трансформація заміни застосовується у тих випадках, коли збереження частиномовної характеристики слова, що перекладається, призводить до порушення граматичних норм мови перекладу та норм слововживання» [53, с. 178]. У таких випадках перекладач змінює частину мови, форму слова, а інколи й тип синтаксичної конструкції, щоб відновити граматичну коректність вислову та зробити його органічним для мовної системи й стилю перекладу. На перший погляд це лише проста технічна операція. Насправді ж ідеться не стільки про механічну заміну однієї мовної одиниці іншою, скільки про кероване «перекатегоризування» елементів тексту з урахуванням жанру, прагматики й очікувань адресата. Водночас така заміна ніколи не буває цілком нейтральною: кожна зміна форми тягне за собою легке зсування акцентів, і перекладач мусить щоразу вирішувати, який з можливих варіантів є прийнятним саме тут, у конкретному контексті.

Через це традиційна дилема між «буквальністю» й «вільністю» перекладу не має готового остаточного розв'язку – її радше щоразу наново налаштовують,

комбінуючи трансформацію заміни з іншими прийомами. Це зумовлено тим, що «під час перекладу художніх чи будь-яких інших текстів трапляються ускладнення, які унеможливають дослівний переклад» [1, с. 143]. Критерії якості перекладу доводиться постійно калібрувати під конкретний текст, адже трансформації – це «зміни лексичних елементів мови оригіналу під час перекладу з метою адекватної передачі їх семантичних, стилістичних і прагматичних характеристик із врахуванням норм мови перекладу та мовленнєвих традицій культури мови перекладу».

Поєднуючи заміни з компенсацією, модуляцією та іншими лексико-граматичними перетвореннями, фахівець визнає, що «іноді відхилення в перекладі від «букви» оригіналу необхідно для досягнення адекватності перекладу» [1, с. 145]. Іншого надійного способу зберегти і зміст, і живу динаміку тексту фактично немає. На цьому тлі вибір між наближенням тексту до читача (доместикація) та збереженням певної «чужості» оригіналу (форенізація) так само здійснюється не раз і назавжди, а на рівні окремих слів, фраз і ритміко-інтонаційних рішень – перекладач ніби постійно веде невидимі переговори з текстом. Урешті визначальним стає ефект для читача: важливо, щоб у мові перекладу він отримував співмірний акт читання, близький за змістом, тоном і естетичним досвідом до того, який пропонує оригінал.

Окремий пласт таких творчих рішень формують лексико-семантичні трансформації, зокрема смисловий розвиток. Варто зазначити, що під лексичними трансформаціями розуміють «прийоми логічного мислення, за допомогою яких ми розкриваємо значення іншомовного слова у контексті та знаходимо йому відповідність у перекладній мові» [3, с. 97].

У цьому контексті під смисловим розвитком розуміють заміну одного поняття іншим на основі їхньої суміжності чи логічної близькості, коли словниковий відповідник поступається місцем контекстуальному, логічно пов'язаному з ним еквіваленту. Цей прийом завжди має творчий характер: його вдале застосування передбачає глибоке проникнення у текст, уміння вибудовувати ланцюжки асоціацій, розвивати вихідну авторську ідею й

водночас не переступати межі, за якою починається вже «інший» смисл. Смисловий розвиток таким чином дозволяє компенсувати асиметрії мовних систем, не руйнуючи комунікативного ефекту твору, а інколи й посилюючи його для читача цільової культури.

Повне відтворення всіх складників художнього твору в перекладі є недосяжним, адже еквівалентність у сучасному розумінні – це не тотожність форм, а адекватна відповідність ефектів у цільовій культурі. Мовні системи розходяться на рівнях синтаксису й морфології, тому каркаси вислову неминуче переформатовуються під норми цільової мови. Додаються коливання лексичних норм і стилістичних настанов; ритмомелодика фрази (темп, наголос, пауза) підмінює фактуру тексту навіть за близької семантики. Коли змінюється структура, зсувається й семантика – інколи мало помітно, а часом істотно, особливо в образній та метафоричній тканині. Т. Козак висловлює думку – «Таким чином, можна стверджувати, що успіх міжмовної комунікації залежить від рівня близькості перекладу оригіналу, не дивлячись на мовні та культурні відмінності, які неможливо відтворити у перекладі» [20, с. 57].

До мовних чинників долучаються соціокультурні: національна поетика, образні коди, реалії й лакуни – вони формують поле сприйняття і коригують інтерпретацію тексту в новій культурі. В іншій «екосистемі» значень одні й ті самі знаки працюють інакше, тож частина змісту переноситься з втратами або вибірково, що вимагає продуманих компенсаторних кроків. Задля вирівнювання ефекту використовують компенсацію різних типів – від локальних вставок чи приміток до ширшої контекстуалізації; це особливо помітно у відтворенні образності й стилю. Переклад за своєю природою варіативний: одна й та сама сцена допускає кілька рішень без руйнування комунікативної цілісності, що зумовлено несхожістю стратегій і когнітивними траєкторіями перекладача. Адже «нелінійність перекладу з погляду психолінгвістики означає варіативність рішень перекладачів як результат реалізації різних стратегій перекладу, обраних в однаковій перекладацькій ситуації» [9, с. 107]. Вибір стратегії – баланс між точністю і природністю, ритмом і ясністю – залежить від жанру, адресата й

норм дискурсу цільової мови, а також від професійної конфігурації компетентностей. Звідси закономірно виникають конкуруючі версії одного твору з власною логікою компромісів і «голосом» перекладу, що добре видно на зіставленні різних українських відтворень класичних і популярних текстів.

Англійські артикли не мають прямих граматичних відповідників в українській, тож значення означеності/неозначеності передається лексично (вказівні, неозначені займенники), синтаксично (порядок слів, тема-рема) або контекстом. Ця структурна перебудова узгоджується з положенням про те, що «під час перекладу частіше за все видозмінюється не лише безеквівалентна лексика, а й оточуюче її речення. Це обумовлено наступними факторами: особливостями синтаксису мови перекладу, нормами сполучуваності слів у мові перекладу і контекстом, який виступає одним із найважливіших засобів перекладу» [55, с. 250]. Практично це означає, що «the» часто зникає, але його комунікативний ефект – «знаний/конкретний референт» – компенсується словом «той/цей» або позицією іменника у фразі, а «a/an» підмінюється смисловими засобами чи інверсією.

Стійкі вислови рідко перекладаються буквально; уживаються стратегії, описані Моною Бейкер: ідіома зі схожим змістом і формою, парафраз або опущення. Парафраз домінує, коли відповідника немає або ідіоматичність у мові оригіналу знизилася б зрозумілість чи зруйнувала тональність, притаманну авторові. Оцінюючи варіант, варто звіряти не лише денотативний зміст, а й прагматичний ефект, оскільки «переклад не може бути абсолютним аналогом оригіналу, тому головне завдання перекладача полягає у створенні тексту, максимально наближеному до оригіналу за семантикою, структурою та його потенційним впливом на реципієнта» [55, с. 250].

У вірші потрібен не лише зміст, а і форма: метрика, рима, анафори, паузи працюють на сенс, і їх відтворення вимагає компромісів між проясненням смислу та збереженням звукової організації. Українська школа перекладу добре усвідомлює тиск ритму й композиції, але водночас «чітка композиція і умовність поетичної мови практично не дають можливості знайти прямі

відповідники в мові перекладу» [35, с. 187]. Тому «буквальна» вірність часто поступається естетичній рівновазі, а переклад набуває «відносно вільного характеру», що дозволяє заміни, варіації рими та перебудову строфи, якщо інакше не досягти потрібного поетичного ефекту українською.

З 2019 року чинна оновлена редакція «Українського правопису», перехідний період якої завершився у травні 2024 року; це важливо для актуальної орфографії, правопису власних назв і пунктуаційної норми у виданнях. Для оформлення прямих мов і цитат корисно триматися профільних стилегайдів: зокрема, настанови фіксують, що при збігу цитувань «доцільно використовувати лапки різної форми – зовнішні і внутрішні. У функції перших рекомендовано вживати кутові лапки, або «лапки-ялинки» («...»), у функції внутрішніх – «лапки-лапки» (“...” та ін.)» [50, с. 198].

Такі регламенти не замінюють авторського чуття, але вони дисциплінують подачу і полегшують редакторську взаємодію в сучасних видавничих процесах. Можу додати, що на час видавництва перекладеної версії книги «Сяйво» в Україні, Харкові, видавництвом Клуб сімейного дозвілля, 2014-го року, діяла інша редакція українського правопису, тому не варто очікувати притритримування норм 2019-го року.

Історія українських курсів із теорії та практики перекладу демонструє поєднання теоретичної дисципліни з виробничими практиками редагування, рецензування й колективної роботи над текстом – підхід, що формує вимогливість до якості цільового тексту. Постать Григорія Кочура символізує естетичну вимогливість і обачливу джерелозорієнтованість, особливо у віршуванні та передачі стилю автора. Таке підґрунтя підтримує нинішню етику ремесла: уважність до оригіналу, відповідальність перед читачем і свідомий вибір стратегій у кожному жанрі.

Оптимальна траєкторія художнього перекладу з англійської на українську складається з трьох взаємопов’язаних рішень: вибір типу еквівалентності під завдання твору, корекція граматико-лексичних асиметрій (артиклі, фразові дієслова, ідіоми) та визначення міри доместикації/форенізації для етичної й

естетичної точності. У поезії це означає ретельний облік ритму й рими; у прозі – інтонації, регістру й культурних натяків; в обох випадках – дотримання актуальних норм правопису й послідовного стилю видання. Перекладач тут видимий рівно настільки, наскільки потрібно, аби зберегти голос автора і дати читачеві найближчий природний відповідник досвіду читання українською.

Універсальні норми перекладу надто загальні, аби забезпечувати безумовну дію в кожному випадку, тому їх застосування щоразу обмежується конкретним завданням, адресатом і контекстом використання тексту. У сучасному розумінні еквівалентність – це не ідентичність форм, а функціональна відповідність ефектів у цільовій культурі, де критерієм є комунікативний результат, а не формальна калька структури. Саме мета перекладацької дії (скопос) і очікування адресата визначають вибір стратегії та рамки оцінювання – від ступеня допустимих модифікацій до способів керування інтерпретацією. Адже в умовах сьогодення стає очевидним, що «існує потреба не у еквівалентному перекладі, а у перекладі, що відповідає заздалегідь поставленій меті» [45, с. 28]. У підсумку «золотий стандарт» поступається місцем гнучкій матриці рішень, чутливій до жанру, медіуму, часових та організаційних обмежень і профілю компетентностей виконавця.

Оцінювання якості перекладу мають враховуватись конфігурації чинників: типологічну дистанцію мовної пари, жанрові конвенції, стилістичні настанови та культурні коди, які змінюють релевантність критеріїв для конкретного корпусу текстів. Для науково-технічних і публіцистичних матеріалів пріоритетами стають термінологічна узгодженість і прозорість синтаксису, тоді як у художньому тексті – передача стилю, образності й ритмомелодики як носіїв смислу. У функціональній парадигмі припустимі структурні зсуви й адаптаційні кроки, якщо вони обґрунтовані метою перекладу і гарантують очікувану дію тексту в цільовій культурі. Звідси випливає використання компенсаторних прийомів – компенсації, нормалізації, контекстуалізації – у тій мірі, у якій цього потребують жанр і дискурс. «У зв'язку з цим доцільно розглянути такий засіб лексико-граматичних

перекладацьких трансформацій як компенсація, завдяки якому втрати, пов'язані з неможливістю передати у повному обсязі функціональне навантаження одиниць оригіналу, можуть відтворюватися у мові перекладу, що надає можливість більш рівноцінної передачі змісту оригіналу» [6, с. 83]. Така логіка узгоджується з компетентнісним підходом у підготовці перекладачів, де стратегічна гнучкість і операційний вибір засобів є ключовими для досягнення функціонального результату.

Доцільним є диференційований протокол оцінювання, що звіряє критерії з нормами цільової мови на синтаксичному, лексичному та просодичному рівнях і коригує вагу показників відповідно до скопосу. У практиці це означає динамічні зсуви пріоритетів: у частині кейсів на першому плані точність денотату, в інших – стилістичний ефект; обидва сценарії легітимні, доки зберігається функціональна еквівалентність. Адже «у нашому розумінні «еквівалентність» означає ідентичний або майже ідентичний комунікативний ефект, який текст мовою оригіналу та текст мовою перекладу справляють на читача» [66, с. 68]. Варіативність перекладу є закономірною рисою галузі і підтверджується міжтекстовими порівняннями, що демонструють множинність прийнятних рішень для одних і тих самих фрагментів. Робочі корпусні спостереження над трансформаціями так само показують перевагу «пакетів» рішень над уніфікованими шаблонами, коли стратегія узгоджується з локальними умовами виконання завдання. Отже, відповідальність перекладача полягає не в дотриманні уявних універсалів, а в кореляції стратегії з метою, адресатом і дискурсивними нормами цільової культури.

Отже, художній переклад з англійської на українську постає як евристичний, по суті неалгоритмізований процес, у якому перекладач, спираючись на концепції формальної й динамічної еквівалентності, доместикації та форенізації, а також на арсенал лексико-граматичних трансформацій (заміни, смислового розвитку, компенсації), щораз наново узгоджує «точність» і «дух» твору, коригуючи неминучі міжмовні й міжкультурні асиметрії. У цій системі координат якості перекладу визначається

не дотриманням абстрактних універсальних норм, а виваженим вибором стратегії під конкретний скопос, жанр, адресата й норми цільової мови, тож оптимальним вважається такий український переклад, який забезпечує функціонально співмірний читачевий досвід з оригіналом, навіть якщо для цього доводиться свідомо відходити від буквальної форми англomовного тексту.

2.3. Художні особливості перекладу горорної літератури.

Як слушно зауважують Н. Назаренко та Т. Щеголева: «Загальноновизнаною у сучасному літературознавстві є теза про те, що кожний літературно-художній твір має певну жанрово-родову домінанту. Належність твору до епосу, драми або лірики значною мірою зумовлює його художньо-естетичну сутність і відповідний стиль» [31, с. 262]. Екстраполюючи цю тезу на предмет нашого дослідження, зазначимо, що належність тексту до різновидів хорор-літератури так само істотно впливає на його художньо-естетичну організацію, систему образів і домінантний стиль.

Саме жанрова природа задає горизонт очікувань читача (що він сприйматиме як «страшне», тривожне, моторошне) і визначає, які наративні стратегії автор використовує для конструювання жаху; від вибору оповідача до способу подання надприродного. Тому особливо актуалізується питання відповідності жанрової природи оригіналу перекладному тексту. Він має не лише відтворювати зміст, а й зберігати його жанрово-родову домінанту, щоб у мові перекладу твір залишався повноцінним зразком хорор-літератури, а не перетворювався на нейтральну оповідь із поодинокими елементами страху

Для відповідності жанровій природі оригінала добирають тип еквівалентності й стратегію культурного наближення чи, навпаки, підкресленої чужості, аби не втратити авторський голос і жанрову специфіку. Не потрібно недооцінювати несприйнятливості читача чужості, особливо якщо це горорна література, де текст має бути вільно читабельним та справляти враження, щоб читач вільно його проходив і не застрягав, сприймав те, що відбувається в книзі з відчуттям реалізму подій. Це підтверджує К. Лободзінська, зазначаючи, що «автор навмисно використовує низку особливих елементів у своїх творах, щоб створити стан наративної напруги і дати змогу читачу цілком й повністю поринути у світ оповідного простору, що створює ілюзію безпосередньої участі в подіях» [27, с. 37]. Мають бути відповідно переданими описи і деталі, щоб занурювати читача в обставини і конкретний час та простір твору. Також

потрібно перекласти все, що стосується ідентичності і психології персонажів, бо цим і створюється ефект правдоподібності, який є базисом у горорній історії. Як зазначає Клотільда Ланде, такий ефект «виникає через велику кількість конотацій реального, що створює вірогідність: описи та деталі, які роблять місце знайомим або впізнаваним для читача, точний час і простір оповіді, а також узгоджена текстова ідентичність і психологія персонажів» [69, с. 242]. Лексика та синтаксис мають бути у гармонії з ситуацією, епохою і соціальною ідентичністю героїв.

Окрім такого фактору, як ефект правдоподібності, який має справлятися твором через деталі та відповідний стиль мовлення героїв, є ще категорія саспенсу, який має створюватися нарацією. У словнику це описується як «стан схвилюваності або тривоги щодо чогось, що має скоро трапитися»: «саспенс – це стан збудження або тривоги з приводу того, що має статися дуже скоро» (англ. *Suspense is a state of excitement or anxiety about something that is going to happen very soon*) [61]. Але якщо детальніше, то саспенс – це «організація дискурсу, яка породжує психологічну реакцію у читача. Коли читач знає більше, ніж персонажі, стосовно певної ініціюючої події чи ситуації, він може передбачити можливі наслідки цієї події чи ситуації, що створює афективну реакцію в його свідомості» [69, с. 243]. Саспенс, насправді, в інших формах властивий багатьом різновидам жанрів, не тільки горорній літературі.

Тож, за механікою саспенсу, реципієнт має відчувати невизначеність і очікування розв'язки, а це народжується з чітко керованого ритму, дозування інформації, десь роблячи заснування та затянутість, і «реалістичного ефекту» в сценах і діалогах. У фокус постають наратив, який створює саспенс, та читач, який це сприймає. Дослідження наративу показують, що саме маніпуляції темпом, затримками та еротетичною нарацією є ключовими. Гіпотеза еротетичної нарації полягає в тому, що «сцени, ситуації та події, які з'являються раніше в порядку викладу історії, співвідносяться з пізнішими сценами, ситуаціями та подіями в історії так, як запитання співвідносяться з відповідями» [60, с. 130]. Тобто така нарація розвивається шляхом генерування

низки запитань, які сюжет згодом розв'язує через деякий проміжок часу, у якому і знаходиться напруга. Це все підтримує тривогу; відповідно перекладач дбає про синтаксис і довжину речень, які відтворюють цей рух до кульмінації, тобто надання відповіді на запитання. Як наголошує Клотільда Ланде, «найкращий спосіб для перекладачів літератури жахів не зруйнувати саспенс – це залишатися якомога ближче до оригінальної текстової структури. Зберігаючи граматичний і лексичний вибір, а також організацію речень вихідного тексту, перекладачі здатні відтворити ритм, закладений у вихідному тексті» [69, с. 254].

У горорі часто домінує поступове нарощування небезпеки й борсання героя в невідомому – переклад має «йти в ногу» зі структурою оригіналу, структура речень зазвичай має зберігатись, як замислив автор оригіналу, а не вирівнювати їх під звичні шаблони української прози. До того ж, це є простішим шляхом, щоб не втратити ефект, який задумував автор. Чим у цьому випадку перекладач послуговується, то це перекладацькі трансформації, які підсилюють ефект, додають реалістичності фраз, роблячи їх розмовними на сучасний український лад, бо даний твір належить до творів про сучасність, двадцяте століття в Америці. Також, вони допомагають в окремих випадках уникнути комічного ефекту протягом всього твору. Тому вибір між короткими рубаними фразами та повільними, в'язкими періодами автора оригіналу – не лише примха чи стиль, а й інструмент ефекту горору, і в цьому випадку О. Красюк зберігав структуру речень, лишень роблячи їх природними за звучанням і розстановкою через заміну порядку слів у реченні, який більш характерний для української мови.

Горорна лексика часто ґрунтується на сенсорних деталях – зорових, слухових, нюхових і дотикових відчуттях – тому під час перекладу важливо витримати чуттєву насиченість сцени як основу емоційного впливу, спочатку зануливши читача в обставини цими всіма засобами.

Інтенсивність образу досягається не нагромадженням метафор, а стилістично точним добором засобів, який зберігає авторську манеру і запобігає розчиненню загрози в риторичних прикрасах. Ось, як наприклад, у цьому

зразку. Перед цим був опис невеликих подій і обстановки для занурення в обставини, а далі, за контекстом, у ванній кімнаті малолітній герой відідвинув штори: «*So he pulled the shower curtain back.*

The woman in the tub had been dead for a long time. She was bloated and purple, her gas-filled belly rising out of the cold, ice-rimmed water like some fleshy island. Her eyes were fixed on Danny's, glassy and huge, like marbles. She was grinning, her purple lips pulled back in a grimace» – «Тож він відсунув штору вбік.

Жінка у ванні була мертвою вже віддавна. Розпухла, синюшного кольору, її надутий газами живіт здіймався над холодною, вкритою крижаною шугою водою, наче плотський острів. Вона втупилася в очі Денні своїми очима, склянистими й великими, як яйця. Вона вишикірялася своїми розтягнутими в гримасі синюшними губами» [67, с. 193; 19, с. 320]. Тож, автор через конструкцію речень зробив паузу, він зробив абзац з одного речення перед розкриттям у ванній живого небезпечного мерця. Деякі метафори для опису в міру тут присутні: «*Her eyes were fixed on Danny's, glassy and huge, like **marbles***» – «Вона втупилася в очі Денні своїми очима, склянистими й великими, як **яйця**» [67, с. 193; 19, с. 320].; «*Her hands were frozen on the knurled porcelain sides of the tub like **crab claws***» – «Її пальці вчепилися в рифлені вінця порцелянової ванни, немов **крабові клішні**» [67, с. 193; 19, с. 320]. У першому прикладі перекладач додав більшої гротескності завдяки заміні образу у метафорі, але сенс вона несе майже той самий.

Психологія горору вибудовується на керованій когнітивній невизначеності: напруга зростає там, де бракує інформації, а сенсорні сигнали мають лишатись неоднозначними. Тому переклад має плекати цю невизначеність – утримувати паузи, затемнювати мотивації, не «закривати» амбівалентність зайвими уточненнями, якщо це не вимагається композиційно. Огляди підкреслюють зв'язок між змістовими тригерами (темрява, замкнені простори, порушення тілесної цілісності) і афективною реакцією читача, що задає орієнтири для точного добору еквівалентів у цільовій мові. Добираючи

відповідники, варто відтворювати сенсорний профіль тригера: тишу з наступним «вибухом» звуку, запах вогкості чи гнилизни, шорсткий або холодний дотик, які запускають автоматичний емоційний відгук. За потреби допустимі локальні компенсації – ритмічне членування, лексична конкретизація або мінімальна контекстуальна підказка – але лише остільки, оскільки вони підтримують жанрову напругу і не руйнують ефект невизначеності. Тут дещо діють такі самі закони, як у фільмах жахів та трилерах, але це відтворено текстово, а режисер створює спеціальну розкадровку й кінеситичні почуття від побаченого та почутого, адже «кінематографісти мають владу контролювати та обмежувати на свій розсуд географічну інформацію, яку отримує глядач, підтримуючи таким чином необхідний ступінь дезорієнтації та наративної нестабільності для забезпечення (очікуваних) шоківих подій» [65, с. 101]. Наприклад, у цій сцені з твору: *«His make-believe game collapsed around him and he was suddenly aware that he felt closed in and extremely nervous in this tight ring of cement. He could hear his breathing; it sounded dank and quick and hollow. He was under the snow, and hardly any light filtered down the hole he had dug to get in here. Suddenly he wanted to be out in the sunlight more than anything»* – «Нафантазована Денні гра обсипалася довкола нього, і раптом він усвідомив, що відчувається замкненим і надзвичайно стривоженим у цій тісній бетонній трубі. Він почув власне дихання; на слух воно було вологим, прискореним і лунким. Він перебував під снігом, і зараз уже світло майже не пробивалося крізь ту діру, яку він був прокопав, щоби сюди залізти. Раптом йому найдужче за все хотілося опинитися надворі, на сонячному світлі» [67, с. 254; 19, с. 417].

Голос і фокалізація критичні: від першої особи з ненадійним наратором до вільної непрямої мови, де думка героя просочується у фрази оповідача. У таких місцях формальна «рівність» мало ймовірна, тому працює динамічна еквівалентність – передається ефект близькості свідомості персонажа, а не буквальна побудова. Узгодження дейксису, часових планів і внутрішніх повторів допомагає тримати психологічний тиск і зберігати відчуття «проживання» події разом із героєм. Надмірне згладжування регістру чи уніфікація синтаксису

руйнують напругу, бо ламають той самий «темپ до кінця», який у горорі визначальний.

«Загальновідомо, що контекст є «лакмусовим папірцем» для прояву можливої, часто прихованої, конотації лексичних одиниць. На тлі нейтральної лексики можуть утворюватися різні тропи, а нейтральне слово під впливом контекстуального оточення набуває емоційно-експресивного забарвлення» [25, с. 278]. Особливо гостро це виявляється там, де до гри вступають культурні коди й міфологеми – від готичних реалій до лавкрафтівського пантеону з уже усталеними в українській мові найменуваннями, алюзіями та цитатами. Для перекладача це окрема зона ризику, адже будь-яке зрушення в контексті може змінити не лише тон, а й накладені на слово культурні очікування, зруйнувати впізнавану асоціативну рамку; і навпаки, вдало підібране оточення підсилює потрібний ефект без додаткових пояснень. Саме тому тут виправданою видається стратегія контрольованої форенізації: зберігати впізнавані елементи чужої традиції й «розшифровувати» їх через контекст у самій тканині тексту, а не механічно «одомашнювати» їх до повної невпізнаваності.

Спільноти довкола Говарда Лавкрафта, як і сучасні україномовні видання горору, чинять помітний тиск на консистентність номенклатури, адже саме вона цементує міжтекстові зв'язки, формує горизонти очікування фанів і підтримує відчуття спільного міфологічного простору. Якщо перекладач без нагальної потреби розриває вже усталені форми, це підриває довіру читача, розмиває інтертекст і послаблює ефект упізнавання, який у жанрі жахів важить не менше, ніж власне сюжет. Контекст у такому разі працює подвійно: він і активує латентні конотації окремих лексем, і тримає на поверхні цілу систему алюзій, посилянь та «пасхалок», що розраховані на підготовлену аудиторію. Тому завдання перекладача – не лише «переказати» зміст, а й уважно вибудувати контекстуальне оточення так, щоб нейтральні на перший погляд слова спрацьовували в заданому культурному коді й доростали до повноцінних маркерів спільного фанатського досвіду.

Табуйована лексика, блюзнірство, обценність – не декор, а частина «реалістичного ефекту», який дає жаху вагу і правдоподібність. Дослідження радять варіювати стратегії: від еквівалентного перекладу, трансформацій компенсації багатством лайки цільової мови, до евфемізації чи експлікації – залежно від регістру, персонажа й комунікативної мети. Образлива лайка підлітків, знервована лайка дорослого чи сакральні табу працюють по-різному в кадрі сцени; переклад має відтворювати саме прагматичний ефект, а не просто лексему. У підсумку рішення має бути послідовним у межах твору й корелювати зі стилем автора, щоб не розгойдувати тональність між главами. З самого початку твору автор вкладався у реалістичність ефекту за рахунок образливої лексики, що було передано засобами мови перекладу: *«Jack Torrance thought: **Officious little prick.***

Ullman stood five-five, and when he moved, it was with the prissy speed that seems to be the exclusive domain of all small plump men» – «Джек Торренс подумав: **«Уїдливе чмо»**.

Зросту в Уллмані було п'ять і п'ять, а рухався він з тією метушливою манірністю, яка, здається, є ексклюзивно притаманною всім таким опецькам» [67, с. 5; 19, с. 19].

Діалекти, соціолекти й розмовні маркери відповідають за «сонорність» живого мовлення та соціальний портрет, що напряду живить саспенс і співпереживання. Ілля Маліновський підкреслює, що «маркером емотивного саспенсу виступають і різні регістри мови, де певні мовні одиниці підкріплюються доречними еквівалентами українською мовою та екстраполюють відчуття збудження та можливості наступної трагедії» [28, с. 139]. У трилерах і саспенс-романах відзначають важливість автентичних діалогів з рваними репліками, еліпсисами, самообмовами – українська має засоби, аби відтворити цей збій і напругу.

Для діалектної лексики застосовують керовану локалізацію: або натяк на відмінність без навмисного затемнення, або чітку стилізацію там, де соціальна дистанція критична для конфлікту. Переконливий діалог – це і ритм, і пауза, і

недомовленість; вони не менш важливі, ніж самі слова. Адже саме «коректно підібрані граматичні модуляції та трансформації, є асоціатами жахотворчих образів саспенсу, які передають жах, відчуття занепокоєння та наративну напругу містичного» [28, с. 140].

Звуконаслідування й інтерйекції (вирази, які описують спонтанне відчуття, ситуацію чи реакцію) працюють як акустичні «скрімери» на сторінці: шурхіт, риц, дзенькіт, стогін створюють тіло сцени й запускають уяву. Цей ефект подібний до кінематографічного прийому, де «звукові ефекти набувають функції виразних і пунктуальних звуків – елементів аудіального середовища, які завдяки своєму аудіальному втіленню скеровують глядача у створенні ментальної мапи кінематографічного простору» [65, с. 101]. Рекомендації з перекладу ономотопеї радять зважати на психоакустичні параметри відповідників в українській, аби звук не звучав чужо і не ламав атмосферу. У дитячому й підлітковому горорі показова практика добору природних українських звуконаслідувань, які зливаються з ритмом фрази й не відволікають від дії. Пунктуаційні рішення – тире, пропуски, трикрапка – варто узгоджувати з чинними нормами «Українського правопису» й сучасною пунктуаційною кодифікацією, щоб керувати паузою легально й читабельно, принаймні переклад книги притримується норм правопису.

Горор дедалі частіше виходить за межі «чистого» тексту: верстка, інтертитри, псевдодокументи, «файли справи» – усе це вимагає чуття до мультимодальності навіть у книжковій формі. Дослідники пропонують рамку для роботи з такими «медіамішаними» творами, де частина страху народжується з конфігурації знаків і форматів, а не лише з фраз. Переклад тут – це координація мови, типографіки й довідкових виносок, яка не руйнує ілюзію реальності, закладену автором. Пара-текстові елементи мають говорити тією самою інтонацією, що й наратив, інакше жанровий ефект розсипається. У такому випадку, як зазначають дослідники, «читач позбавляється можливості відчути страх, і оповідь втрачає сенс свого існування» [69, с. 253].

На рівні загальної теорії працюють два компаси: еквівалентність і етика культурної відстані. Динамічна еквівалентність дає право на відхилення від форми, якщо це тримає емоційний відгук страху; формальна еквівалентність корисна, коли повтори, симетрії та лейтмотиви вшиті у механіку жаху. Вибір між доместикацією й форенізацією бажано робити «точково»: реалії та власні назви чутливо узгоджувати з усталеною традицією, а культурні відмінності – залишати читачеві, коли саме «чужість» лякає. Для культурно маркованої лексики придатні перевірені українські техніки – від калькування й дескриптивної перифрази до комбінованої реномінації, що тримає і зміст, і колорит.

Оптимальна траєкторія перекладу горору тримає саспенс завдяки керованому темпу і синтаксису, які дозують інформацію і нарощують напруження без пояснювальної «надлишковості». Цей підхід базується на прагматичному параметрі адекватності, згідно з яким «комунікативний ефект від оригінального повідомлення має співвідноситися з комунікативним ефектом перекладеного повідомлення» [49, с. 8]. Сенсорика має відтворюватися ощадливо й прицільно: зорові, слухові, тактильні та нюхові сигнали підбираються так, щоб підтримати авторський голос і не розмити загрозу риторичними прикрасами.

Для цього доречні узгоджені пакети трансформацій (конкретизація, модуляція, перестановка), що зберігають наративний ритм і локальний фокус сцени, адже «перекладачеві необхідно ідентифікувати значні елементи оригіналу та знайти їх еквіваленти, які часто мають відмінні лінгвістичні та стилістичні характеристики» [49, с. 19]. Водночас потрібна дисципліна щодо культурних кодів жанру, включно з уважною роботою з розмовністю та табу – там, де вони формують атмосферу і впливають на читачеве тілесне сприйняття.

Баланс між ефектом і формою варто визначати ситуативно: там, де форма несе смисл (ритмомелодика, узус жанрових кліше), її зберігають; там, де вона блокує афективну дію, пріоритет отримує ефект. Страх народжується з невизначеності, тож переклад має підтримувати інформаційні лакуни й

амбівалентність, а не «закривати» їх надмірними поясненнями. Ритмічні паузи, контрасти тиші й раптового звуку, а також керування темпоралностями сцени підсилюють саспенс і не потребують надмірного коментування. У підсумку стратегія зберігає керований дефіцит знання, що і є пусковим механізмом тривоги в жанрі жахів. Адже «саспенс досить часто називають «наративною грою», де читачеві потрібно бути пасивним і висіти на гачку у автора. Одним із головних принципів є затягування моменту певної події» [28, с. 138].

Українська мова надає інструменти для ліплення щільного ритму і потрібної густини вислову, однак вимагає узгодження з нормами та жанровими традиціями, аби правдоподібність жаху не руйнувалася стилістичними «швами». Переклад перетворюється не на «версію», а на повноцінний досвід жаху в українському культурному просторі, коли сенсорний профіль сцени, ритм синтаксису і реєстрові рішення працюють злагоджено на єдиний емоційний результат. Саме так вибудовується відповідність жанровій поетиці: через точне керування наративною напругою, обережне поводження з образністю та підтримку стратегічної невизначеності. Підсумковий критерій простий і професійно верифікований: збережено саспенс – збережено жанр.

Висновок до розділу 2.

У сучасному перекладознавчому дискурсі осмислення критеріїв повноцінності художнього перекладу залишається одним із ключових теоретичних і практичних завдань. Повноцінним є той переклад, у якому збереження стильової організації не вступає в конфлікт із семантичною точністю: вирішальною умовою стає динамічна рівновага між формою, змістом і тематичною цілісністю. Стратегічна мета перекладача – забезпечити еквівалентний прагматичний ефект і естетичну функцію оригіналу з огляду на скопос перекладу та норми цільової мови, однак універсального алгоритму досягнення такого балансу не існує, адже рішення завжди контекстно, жанрово

й культурно зумовлені. Кожен художній текст формує неповторну конфігурацію стилістичних і семантичних параметрів, відтворюваність яких залежить від типологічної дистанції між мовами, ресурсів цільової системи (лексика, синтаксис, просодика), жанрових і культурних конвенцій, а також від обраної стратегії – від доместикації до форенізації. Відтак критерії повноцінності мають полікомпонентний характер: окрім точності передавання смислів, вони включають збереження ритму, регістру, образності та інтертекстуальних зв'язків, що в сукупності забезпечують для читача співмірний комунікативно-естетичний ефект.

Мистецтво перекладу полягає не лише у відтворенні змісту, а й у збереженні авторського голосу та ідіостилю. Оскільки це форма міжкультурної комунікації, завдання перекладача – забезпечити співмірний комунікативний ефект, балансує між доместикацією та форенізацією. Відтак «точність» досягається не буквальним копіюванням, а стратегічним узгодженням ресурсів цільової мови з естетичною функцією та скопосом тексту.

Системні розбіжності між синтетичною українською (флексивність, вільний порядок слів) та аналітичною англійською (фіксований порядок, артиклі) зумовлюють необхідність широкого спектру граматичних трансформацій, зокрема синтаксичного уподібнення, перестановок і заміन. Якщо передача денотативного змісту зазвичай не становить проблеми, то відтворення стилістичного виміру – тону, ритму та емоційної виразності – залишається головним викликом. Успішний переклад вимагає гнучкого поєднання стратегій, спрямованих на досягнення еквівалентного прагматичного впливу на читача.

РОЗДІЛ 3. ЗАСТОСУВАННЯ ТА ЦІЛІ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ АВТОРОМ ПЕРЕКЛАДУ, ВИКОРИСТАННЯ КОМПАРАТИВНОГО МЕТОДУ

3.1. Стилiстична стратегiя перекладу Олександра Красюка та вiдтворення iдiостилю автора у перекладi «Сяйва».

У дослідженні застосовано комплексну типологію трансформацій, що спирається на праці Л. Науменко, А. Гордєєвої, В. Крамара та ін. Аналіз охоплює граматичні (заміни, перестановки, компресія, антонімічний переклад), синтаксичні (парцеляція, інтеграція), лексичні (калькування, конкретизація, генералізація) та стилістичні перетворення (експресивізація, стилізація). Окрему увагу приділено комплексним процесам, таким як смисловий розвиток і компенсація.

Важливо наголосити, що ці класифікації є евристичними моделями, а не жорсткими канонами. На практиці перекладацькі рішення часто набувають гібридного характеру, формуючись як компроміс між точністю та прагматичним ефектом, зокрема при виборі між стратегіями доместикації та форенізації.

Саме ця гібридність і взаємопроникнення категорій зумовлюють важливість виокремлення групи комплексних трансформацій. Незважаючи на те, що в деяких джерелах, наприклад у посібнику В. Крамара та інших [39], окремого підрозділу для них не виділено, до цієї категорії де-факто належать описовий переклад, смисловий розвиток і цілісне перетворення. Суть комплексної трансформації полягає у тому, що вона здатна інтегрувати зміни на різних рівнях: лексичному, граматичному, стилістичному та синтаксичному. Це явище постає як своєрідне нагромадження перетворень, де одна зміна часто зумовлює іншу – наприклад, прийом компенсації може бути нерозривно пов'язаний із декомпресією, а лексична заміна реалізовуватися в комплексі з граматичними зрушеннями.

Розглянемо далі описовий переклад, його суть полягає у тому, щоб слово чи словосполучення пояснити більшими словосполученням чи реченням, що, як правило, включає в себе лексичну декомпресію чи лексичне додавання слів та інші перекладацькі трансформації. Описовий переклад розглянемо далі, у підрозділі про переклад реалій. Але можу навести такий приклад: ««*I don't want to see, «he said low, and then looked back at the rubber ball, **arc**ing from hand to hand*» – «Я не хочу бачити, – промовив він стиха, а потім перевів погляд на гумовий м'ячик, **що не припиняв по дузі перескакувати з руки в руку**» [67, с. 288; 19, с. 472]. Фіксуємо описовий переклад дії, однак явище може бути охарактеризоване й як смисловий розвиток.

Щодо смислового чи логічного розвитку, процес базується на виборі еквівалента, який є логічним продовженням значення одиниці оригіналу. Це охоплює низку перекладацьких трансформацій, таких як лексична декомпресія, додавання, диференціація, конкретизація, а також заміна. В. Крамар, визначає останню так: «Заміна – це спосіб перекладу, при якому граматична одиниця оригіналу перетворюється в одиницю мовного перекладу з іншим граматичним значенням» [39, с. 7]. Автори відносять цю трансформацію до граматичних, однак такий підхід є дискусійним: вибір варіантного відповідника та лексичне додавання складно вважати суто граматичними змінами, на відміну від, наприклад, додавання частки чи допоміжного дієслова, що мають виключно граматичне навантаження. Наприклад: «*Now it was five o'clock, and although he didn't have a watch and couldn't tell time too well yet anyway, he was aware of passing time by the lengthening of the shadows, and by the golden cast that now **tinged the afternoon light***» – «Уже була п'ята, і, хоча він не мав годинника та й час за ним не дуже-то вмів визначати, Денні усвідомлював, що той минає, бачачи, як подовжуються тіні, як **надвечірнє світло набуває** золотавого відблиску» [67, с. 25; 19, с. 52].

Також ще є приклад смислового розвитку у цих рядках завдяки лексичному додаванню: «*The members present during the week of August 16–23 may give us an idea*» – «Дещо підказати нам можуть **імена членів** цього клубу,

присутніх там упродовж тижня шістнадцятого – двадцять третього серпня» [67, с. 144; 19, с. 244]. Ще відбулась заміна «an idea» на «дещо», що відтворює непевність, яка створена неозначеним артиклем, робиться уклон у розмовність. Те, що було останнім, винесено на передній план.

Далі йдучи до прийому цілісного перетворення, він полягає у тому, щоб при перекладі передати зміст оригіналу засобами мови перекладу, що не є словниковими відповідниками, а співвідноситься з мовленнєвими нормами й традиціями перекладу. Тож, ця одна загальна трансформація може включати в себе багато які інші перекладацькі трансформації: граматичні трансформації речень, компресія та декомпресія, або лексичне вилучення чи додавання, лексичні та граматичні заміни. Наприклад: «*You lost your temper, Ullman had said*» – «*“Дав волю норову”, – сказав Уллман*» [67, с. 16; 19, с. 37].

Ще добрим прикладом, який можна навести, це цілісне перетворення у передачі розмовних конструкцій засобами цільової мови якраз: «*“What were you talking about, hon?” Wendy asked him as they went back inside. “Oh, nothing much”*» – «*Про що ви розмовляли, любий? – Та так, ні про що*» [67, с. 80; 19, с. 140]. Таким чином увесь твір в перекладі має тенденцію до того, щоб набувати реалістичного ефекту такими клішованими розмовними фразами.

Класифікації перекладацьких трансформацій варто розглядати як евристичні моделі, адже реальні рішення є гнучким поєднанням різнорівневих операцій задля збереження змісту та прагматики. Відтак адекватність перекладу досягається не механічним застосуванням прийомів, а стратегічною координацією зусиль, що балансує між доместикацією та форенізацією. Саме ця гнучкість створює підґрунтя для тонких стилістичних налаштувань і зміни тональності мовлення, що є необхідним кроком для відтворення ідіостилю Стівена Кінга та керування емоційним регістром оповіді.

Реалізація цього завдання стає можливою завдяки тому, що українська мова багата на лексичні засоби, які дозволяють використання таких стилістичних трансформацій, як експресивізація (що може надавати виразу більш розмовної тональності чи дещо піднесеного тону), а також інших засобів,

зокрема діалектизації (через пошук цікавих варіантів слів і синонімів із різних регіонів України) чи архаїзації з використанням історизмів та архаїзмів. Якщо казати щось про перше, експресивізацію, то наступними прикладами цього є такі зразки: «*Ullman stood up and **went to the file cabinet in the corner***» – «Уллман підвівся й **рушив** до картотечної шафи в кутку» [67, с. 5; 19, с. 20]. Ймовірно, за задумом перекладача, це додало динамізму і стрімкості рухам Уллмана, а міг застосувати «пішов до», «підійшов до». За текстом перекладу часто можна побачити, що замість слова «сказав» перекладач застосовує «промовив» чи «промовила», що є експресивацією у бік деякого піднесення, і от це можливо спостерігати у цьому прикладі: «“*Okay, here's your furnace,*” *Watson **said**...*» – «Гаразд, ось ваша топка, – **промовив** Ватсон...» [67, с. 16; 19, с. 37].

Теж саме і зі словом «підвівся» замість інших еквівалентів у мові оригіналу: «*Jack **got out** of his chair and ambled down to meet them*» – «Джек **підвівся** зі свого крісла і подріботів донизу їх зустріти» [67, с. 102; 19, с. 177].

Єдине, що може не так у цьому реченні, це не дуже еквівалентний переклад, сталась просто лексична заміна, яка дещо змінила зміст, але незначно – «подріботів» замість «ambled». У багатьох словниках «to amble» означає приблизно те саме – «повільно, розслаблено йти»: зокрема, «йти повільно, вільно та розслаблено» (англ. *to walk slowly in a free and relaxed way*) [71]. або «йти з повільною розслабленою швидкістю» (англ. *to walk at a slow relaxed speed*) [74]. У свою чергу, за тлумачним словником української мови, «дріботіти» (що відповідає формі «подріботіти») означає «швидко перебираючи ногами, йти дрібними частими кроками» [46]. Більш еквівалентним є слово «брести», що визначається, як «повільно йти» [76].

Тут можливо побачити за наступним зразком стилізацію під розмовне мовлення: «*And your son is also extraordinary?*» – «А син у вас також надзвичайний?» [67, с. 5; 19, с. 19]. У цьому фрагменті перехід від англійської атрибутивної конструкції з присвійним займенником «*your son*» до української прийменниково-відмінкової конструкції «син у вас» кваліфікується як граматична заміна. Такий перекладацький рішень виконує функцію компенсації:

відмова від літературно-нормативного, але стилістично нейтрального займенника «*ваш*» на користь розмовної форми «*у вас*» дозволяє зберегти невимушеність інтонації та природність діалогу в цільовій мові.

Архаїзацією є використання застарілих слів при перекладі на місці слів середнього стилістичного навантаження і таке можна побачити за наступним зразком: «*Danny was in the east-wing ballroom, standing on an over-stuffed, high-backed wing chair, looking at **the clock** under glass*» – «Денні був у східному крилі, у бальній залі, він стояв на сидінні м'якого *фотеля* з високою спинкою і роздивлявся **дзигар** під склом» [67, с. 269; 19, с. 438]. Використання «дзигаря» замість «годинник» може бути мотивовано потребою у перекладача відобразити старий годинник.

Також у минулому ж реченні є випадок діалективізації і це наведено у цьому ж рядку: «*Danny was in the east-wing ballroom, standing on an over-stuffed, high-backed wing chair, looking at the clock under glass*» – «Денні був у східному крилі, у бальній залі, він стояв на сидінні м'якого **фотеля** з високою спинкою і роздивлявся дзигар під склом» [67, с. 269; 19, с. 438]. «Фотель» у словнику відзначається, як діалектичне слово, означає «крісло» [46]. Завданням перекладача при перекладі художнього тексту є часом додавання експресивізації наявними у мові засобами та додавання колориту подібними діалектичними словами.

Логізація, яка далі, застосовується у тому випадку, коли дослівність виглядала би з-за комічно і перебільшено: «*The guy up there was Tom, and after the bars had closed and they had returned home, **the fights** would start in earnest – the rest of the week was just a prelim in comparison*» – «Хлопця згори звали Томом; коли закривалися бари й пара поверталася додому, от тоді розпочиналися **серйозні скандали** – інші дні тижня порівняно з цим здавалися тренувальними вправами» [67, с. 12; 19, с. 31]. При цьому далі йде прямий переклад гіперболи, що додає дрібку комічності, з вуст героя Джека Торренса. Не сталось надуживання того ж слова завдяки рішенню перекладача: «***The Friday Night***

Fights, Jack called them, but it wasn't funny» – «П'ятничні нічні бої – так називав їх Джек, але це було не смішно» [67, с. 12; 19, с. 31].

На переконання Людмили Марчук, «термінологізація / детермінологізація – одна з дихотомій, яка впливає на розвиток різних стилів сучасної української літературної мови» [29, с. 122]. Від того, як загальноновживана лексика набуває статусу терміна (або, навпаки, втрачає його й повертається до загальнономовного вжитку), залежить характер стилістичного оформлення тексту, ступінь його спеціалізованості та доступності для реципієнта. У цьому випадку була використана термінологізація, як стилістична трансформація, через використання слова «*відмовостійкість*», спеціального терміну, у порівнянні з текстом оригіналу. У ньому було початково більш звичайне слово, як «*fail-safe*» [67, с. 16; 19, с. 38]. Як доказ, що «*fail-safe*» не дуже є термінологізмом, термінологічним більш аналогом «*відмовостійкості*» могло б бути «*fault tolerance*», що визначається як «здатність системи продовжувати роботу без перерв, незважаючи на збій одного або декількох її компонентів» [80].

Отже, аналіз перекладацьких трансформацій демонструє багатство і гнучкість української мови – її здатність передавати нюанси оригінального тексту через майстерне використання експресивізації, діалектизації, архаїзації та інших лексичних прийомів. Вирішальна роль перекладача полягає не лише в простому доборі еквівалентних слів, а й у створенні живої, виразної мови твору: через експресивізацію вдається досягати піднесеного чи більш розмовного тону; діалектизація збагачує текст локальним колоритом, акцентуючи унікальні особливості української лексики; архаїзація, в свою чергу, дозволяє відтворити атмосферу минулих епох завдяки історичним та застарілим словам. Природний темп ритму мовлення змінюється, коли фраза наповнюється живими, експресивними ознаками – традиційний «сказав» трансформується у «промовив», а «пішов» у «рушив» або навіть «подріботів», що створює динаміку й образність, не завжди ідентичну з англійським «*ambled*», але цілком відповідну стилістичним вимогам цільової мови. Водночас перекладач балансує регістру й довершеності тексту через такі засоби, як компенсація втрат –

вживання розмовних конструкцій або заміна нейтральних слів на архаїчні та діалектні аналоги. Перетворення загальновживаної лексики на термінологізовану («відмовостійкість» замість «fail-safe») показує, як стилістичні трансформації не тільки збагачують формальні структури, але й адаптують текст до потреб й очікувань української аудиторії. Саме така гнучкість, разом із ретельним вибором мовних засобів, підкреслює унікальність перекладу – який не просто повторює зміст, а створює новий, органічний художній простір, тісно вплетений у національне мовне й культурне тло.

3.2. Лексико-семантичні особливості та відтворення культурного коду у «Сяйві» Стівена Кінга.

Відповідно до підручника В. Карабана, «Перекладацькі лексичні трансформації – це різного роду зміни (заміни) лексичних елементів мови оригіналу під час перекладу з метою адекватного передавання їхніх семантичних, стилістичних і прагматичних характеристик із врахуванням норм мови перекладу та мовленнєвих традицій культури мови перекладу» [16, с. 326]. Основне, що «лексичні трансформації допомагають перекладачам передати зміст певних творів чи інформацію відповідно до вимог і норм української мови, а також вони часто застосовуються, щоб передати краще колорит подій чи допомогти читачеві краще зрозуміти того чи іншого персонажа» [1, с. 145].

Зокрема, у цьому фрагменті показується дія лексичної трансформації, спрямованої на точну передачу семантичних та стилістичних нюансів вихідного дієслова. У наведеному прикладі застосовано синонімічну субституцію, тобто вибір варіантного відповідника. За визначенням О. Жулавської, «під вибором варіантного відповідника розуміють вибір одного з можливих варіантів перекладу слова (терміну)» [12, с. 7].

Це рішення є вмотивованим, адже дієслово «*to peer*» в англomовному онлайн-словнику Longman Dictionary тлумачиться як «дивитися дуже уважно на

щось, особливо коли виникають труднощі з видимістю» (англ. *to look very carefully at something, especially because you are having difficulty seeing it*) [70]. Таке тлумачення зумовлює добір українського відповідника з відтінком напруженого, але уважного погляду «зазирнути»: «*He swung open a small square grating in the furnace's belly and he and Jack **peered** in together*» – «Він настіж відкрив невеличку квадратну колосникову решітку в утробі печі, і вони з Джеком разом **зазирнули** всередину» [67, с. 16; 19, с. 37].

Далі, уникаючи в перекладі комізації, перекладач обрав варіантний відповідник «to jump» – «здригнувся», що за лексиконом більше підходить до горору, хоча це і не саспенсовий момент для читача: «*Behind him the boiler kicked on with a thundering whoosh, making him **jump***» – «Позаду з громовим «ф'юїіі» бухнув котел, аж Джек **здригнувся**» [67, с. 135; 19, с. 227].

Як зазначає О. Галайбіда, «з урахуванням особливостей української мови, а саме, її більшого експресивно-естетичного потенціалу, порівняно з англійською мовою», перекладачі з метою увиразнення мовлення часто використовують «засіб контекстуальної синонімії» та вдаються до «трансформації контекстуальної синонімічної заміни» [5, с. 9].

Розгляньмо конкретний приклад з оригіналу й перекладу, де простежується контекстуальна заміна: «*The pilot's got a fail-safe, Watson **told** him*» – «“Пілотник має відмовостійкість”, – **пояснював** йому Ватсон» [67, с. 16; 19, с. 38]. Як слушно зауважує О. Жулавська, сутність контекстуальної заміни полягає у виборі такого відповідника, що «не є його словниковим значенням і підібране з урахуванням контекстуального значення, мовних норм та узусу мови перекладу» [12, с. 9].

«*Wendy parked it in the turn-around, **raced** the engine sportily, and then turned it off*» – «Венді зупинила машину на розворотному майданчику, хвацько **газонувши** двигуном і зразу ж його вимкнувши» [67, с. 102; 19, с. 176]. Отже, лексема «raced» не є прямим словниковим відповідником українського «газонути». В оригіналі це слово означає «змушувати бігти, рухатись чи йти на високій швидкості» (англ. *to cause to run, move, or go at high speed*) або, у

контексті роботи двигуна, – «працювати на надмірній чи неконтрольованій швидкості при зменшенні навантаження» (англ. *[of an engine]. to run with undue or uncontrolled speed when the load is diminished*) [59].

Ще одним зразком контекстуальної заміни є речення «*Jack smiled, a big wide **PR** smile*» – «Джек посміхнувся великою **рекламною** усмішкою» [67, с. 5; 19, с. 20]. Тут через англomовний вираз ілюструються американські культурні реалії, і згідно з ними «People Relations smile» було перекладено як «рекламна посмішка» чи «штучна посмішка». Це поняття фігурує в маркетингу та адвертайзменті, що узгоджується з класифікацією Л. Солощук, яка відносить «PR smile» до мовних засобів «позначення штучності усмішки» [47, с. 10].

Далі розглянемо антонімічний переклад, який включає в себе позитивацію та негативацію. Позитивацію можливо побачити у цих рядках, коли прибирається негативний елемент «nothing» і замінено було воно на «у самих лише»: «*When he went back into his study and saw Danny standing there, wearing **nothing** but his training pants and a grin, a slow, red cloud of rage had eclipsed Jack's reason*» – «Коли він повернувся до свого кабінету і побачив, що Денні стоїть там у самих лише трусиках-підгузку й усміхається, червона хмара люті затьмарила розум Джеку» [67, с. 16; 19, с. 38]. «*Nothing but*» є типовою конструкцією в англійській і це було б калькуванням, якщо б було прямо і перекладено, і, власне, як калька і звучало б.

Тепер розглянемо приклади лексичного додавання, і цей випадок відбувся через те, що одне слово в оригіналі складається з прийменника та іменника, має в собі дві семи: «злочинний» та «світ». Тож в перекладі відбулась декомпресія і переклад через залежне словосполучення, з прикметником й іменником: «*And these same gaming honchos have been linked in the past to both suspected and convicted **underworld** kingpin*» – «І ці ж самі старшини зі столиці азартних ігор були в минулому пов'язані як з підозрюваними, так і засудженими босами **злочинного світу**» [67, с. 144; 19, с. 244]. Часто лексичне додавання протягом твору відбувається з «*sunlight*» – «сонячне світло» і фігурує воно зазвичай, як

таке, що пробивається у середину будівлі через вікна, чогось ще чи є просто на вулиці і найбільш є виразнішим у певний час доби чи з-за певної обстановки.

Рідко буває так, коли стається лексичне вилучення, коли є поняття українською, яке поєднує в собі два слова в англійській. Таке частіше буває з прийменниками з дієсловом, а ніж з іменним залежним словосполученням. Частіше можливо побачити, що словосполучення замінюється композитом, а ніж простим словом, як у цьому прикладі: «*Federal authorities suspect his involvement in **the drug traffic**, prostitution, and murder for hire, but “Baby Charlie” has only been behind bars once, for income tax evasion in 1955–56*» – «Федеральні органи підозрювали його участь в угрупованнях, пов’язаних з **наркоторгівлею**, проституцією і замовними вбивствами, проте за ґратами “Бейбі Чарлі” побував тільки раз, за ухиляння від сплати податків у тисяча дев’ятсот п’ятдесят п’ятому – п’ятдесят шостому роках» [67, с. 145; 19, с. 245]. Також вилучення відбувається зі словосполученням «window set», яке стає просто «вікном», бо в українській «віконний комплект» не є типовим виразом для опису в літературному творі: «*The clouds had broken, a fresh wind had swept them away, and now Jack stood in a dusty ingot of sunlight, which slanted through the dirty **window set** into the eastern side of the equipment shed*» – «І менер, коли розійшлися й відметені геть свіжим вітром хмари, Джек стояв у курному зливку сонячного світла, що косо прозирило крізь брудне **віконце** у східній стіні реманентного складу» [67, с. 244; 19, с. 399].

Конкретизація чи генералізація може відбуватись з кожною частиною мови. Далі піде мова про конкретизацію і генералізацію іменників.

Конкретизація значення позначає перехід від загального слова до більш конкретизованого поняття. Розглянемо далі приклад цього: «*Sometime after midnight, while they all slept uneasily, the snow had stopped after dumping a fresh eight inches on the old **crust***» – «Десь після півночі, коли всі вони неспокійно спали, сніг (уже після того, як навалив свіжих вісім дюймів на старий **наст**) припинився» [67, с. 244; 19, с. 399]. Відбулась також заміна порядку слів у прислівника з препозиції до дієслова у постпозицію.

Генералізацією є перехід від вузького поняття до ширшого, як наприклад, коли конкретні «газозаправні станції» стають «автозаправками», що є більш ширшим поняттям і об'єднує під собою заправляння різними видами палива чи енергії, невідомо конкретно якими: *«Hallerann stopped in the turn lane at the Vermont Street light, and when the green arrow showed he pulled out onto state highway 219, pushing up to forty and holding it there until the town began to trickle away into an exurban sprawl of **gas stations**, Burger Kings, and McDonalds»* – «Хеллоран зупинився на правій смузі перед світлофором на Вермонт-стріт, а коли висвітилася зелена стрілка, він повернув на штатне шосе номер двісті дев'ятнадцять, розігнався до сорока й витримував цю швидкість, поки місто не почало розсмоктуватися на безладні боліття приміських **автозаправок**, “Бургер Кінгів” та “Макдоналдсів”» [67, с. 276; 19, с. 451].

Далі мова йтиме про перестановку чи пермутацію, яка полягає у тому, що лексичні елементи у словосполученні міняються місцями. Також може змінюватись у перекладі з однієї мови на іншу порядок компонентів речення, але цей момент залишений у категорії граматичних перетворень.

У цьому прикладі частина речення, конструкції, перетворилась на прикметник, який стоїть попереду іменника, стала в перекладі перестановка «gouged» – «подовбані», також це відбулось і з «the hallway walls» – «стіни на сходах», ця частина стала прийменниковою фразою. Також, перестановки та лексичного додавання зазнало словосполучення «spray paint»: «*The hallway walls were **gouged** and marked with crayons, grease pencil, spray paint*» – «**Подовбані стіни на сходах** було помальовано різнокольоровою крейдою, хімічними олівцями і фарбою з аерозольних балончиків» [67, с. 12; 19, с. 31]. Також, було лексичне додавання від перекладача, чим самим він висловив те, що мав на увазі автор: «crayons» – «різнокольорова крейда».

Перестановка, яка відбулась внаслідок того, що це можливо зробити у мові перекладу і це звучить природньо, була перестановка обставини на передній план: «*The Overlook Hotel has been opened and reopened in its **thirty-eight-year history**, but rarely with such style and dash as that promised by*

Horace Derwent, the mysterious California millionaire who is the latest owner of the hostelry» – «Упродовж своєї тридцятивосьмирічної історії готель «Оверлук» не раз відкривався наново, але рідко так стильно й напористо, як це було обіцяно Горесом Дервентом, загадковим каліфорнійським мільйонером, теперішнім володарем даного пансіону» [67, с. 138–139; 19, с. 233]. Також відбулась експресивізація в перекладі «owner» через «володар», що трохи є черезмірним, бо краще б тут була логізація через «власник» чи для якогось колориту «господар». Ще останнє архаїчне слово пройшло логізацію і вибір варіантного відповідника на «пансіонат».

І тут відбулась теж перестановка у словосполученні «sour age» – «вікова кислятина», і ось повні речення з цим прикладом: «*The whole building smelled of sour age, and what sort of place was this for Danny after the small neat brick house in Stovington?*» – «Вся ця будівля тхнула **віковою кислятиною**, та хіба це місце для Денні після того невеличкого цегляного будиночка в Стовінгтоні?» [67, с. 12; 19, с. 31]. Отже, лексичні трансформації відіграють ключову роль у відтворенні художнього світу та персонажів «Сяйва», дозволяючи зберегти атмосферу й експресивність оригіналу без надмірної буквальності. Їх вдале застосування забезпечує точну передачу емоційно-стилістичної палітри тексту, що є необхідною умовою для розкриття характерів героїв та глибокого занурення читача у твір.

Водночас цей світ не є абстрактним, а глибоко вкоріненим у конкретне національне середовище, що вимагає від перекладача уваги не лише до лексичного значення слів, а й до позамовного контексту. Художній текст відбиває культурні коди, звичаї та цінності того етносоціуму, в межах якого постає, а водночас утілює індивідуальну картину світу автора, що становить ядро його творчої своєрідності. Через цю подвійність – належність до певної культурної традиції й водночас авторську унікальність – такий твір, за визначенням Г. Удовіченко та В. Зінченко «є не тільки спільністю конкретних мовних явищ, але й самостійним цілісним явищем, що має характеристики, релевантні при виборі стратегії перекладу» [49, с. 43].

Вибір такої стратегії зумовлений низкою релевантних характеристик оригіналу: жанровими й стилевими ознаками, композиційною організацією, наративною перспективою, а також тим, як у тексті закодовано культурний досвід. Саме тому «при перекладі художніх творів особливого значення набуває їх прагматичний аспект, що багато в чому визначає ефективність процесу перекладу» [49, с. 43]. Перекладачеві необхідно не лише формально відтворити зміст, а й забезпечити подібний прагматичний вплив, зберігши ті смислові й емоційні акценти, що були важливими для автора в мові оригіналу.

Специфіка тексту оригіналу, насиченого американськими реаліями, вимагає застосування транскодування та калькування. О. За Селівановою, ці прийоми належать до формальних трансформацій, які «передбачають зміну форми в перекладі за умови збереження змісту оригіналу» [43, с. 5]. Зокрема, транскодування реалізується на фонетичному рівні як «фонографічні трансформації», а калькування – на словотвірному рівні як «поморфемний переклад одиниць» [43, с. 5]. Описовий переклад, на відміну від них, належить до формально-змістових трансформацій. Так-то, загалом, у перекладі пішли шляхом форенізації, бо просто транслітерують/транскрибують поняття, а знизу сторінки в перекладі зроблено виноску з поясненням з цифровою прив'язкою, що все ж справляє враження іноземності, залишає нотки американської культури.

У наступних зразках простежується передача реалій через адаптивне транскодування, «коли форма слова у вихідній мові дещо адаптується до фонетичної та/або граматичної структури мови перекладу» [12, с. 14]. Показовим прикладом є трансформація «**Rolodex**» – «ролодексу» [67, с. 5; 19, с. 19], після перекладу за морфемікою можливо побачити знахідний відмінок, бо це необхідно для адекватного перекладу. Найкраще може продемонструвати адаптивне транскодування такі рядки: «*She looked out the kitchen window and saw him just sitting there on the curb, not playing with his trucks or the wagon or even **the balsa glider***» – «Вона визирнула з кухонного вікна і побачила, що він просто сидить собі на бровці, не граючись ні своїми ваговозиками, ні навіть **бальсовим**

планером...» [67, с. 12; 19, с. 31]. За кінцевою морфемою, суфіксом, можливо в формі слова ідентифікувати орудний відмінок.

Транскрибування можливо помітити за цими зразками, які описують подібні елементи американських реалій: «*Sesame Street*» – «*Сезам-стрит*» [67, с. 25; 19, с. 52]. «*a Tensor lamp*» – «лампа “Тензор”» [67, с. 5; 19, с. 20]. «*a couple of Oreos on a plate*» – «на тарілку кілька печив “Орео”» [67, с. 15; 19, с. 37]. «*Sierra Nevada*» – «*Сьєрра-Невада*» [67, с. 54; 19, с. 101].

Також є такий зразок напівкалькування терміну: «*the pilot light*» – «пілотний пальник» [67, с. 16; 19, с. 37].

Яким ще чином автор впорався з передачею реалій, деяких культурних одиниць чи характерних побутових речей? Застосовував описовий переклад у вигляді пояснень в низу сторінки, роблячи експлікацію і зараз буде розглянутий такий приклад:

«*All my men wear English Leather or they wear nothing at all came into his mind for no reason...*» – «Всі мої чоловіки користуються англійською шкірою або зовсім нічим» – *майнуло в голові геть безпідставно...*» [67, с. 5; 19, с. 20]. кумедний вислів, але не зрозумілий, тож, це буде кращим з поясненням в цільовій мові, яке знаходиться на тій же сторінці, якщо це видавництво Клуб сімейного дозвілля 2012: «Постійна фраза з плакатів та радіо-відеокліпів, у яких починаючи з 1949 року модний чоловічий одяг «English Leather» рекламують різні жінки» [19, с. 20].

Отже, аналіз перекладу соціокультурних реалій у романі Стівена Кінга дає змогу розглядати комплекс перекладацьких рішень як багаторівневу систему, у якій формальні трансформації (різновиди транскодування та калькування) поєднуються з формально-змістовними прийомами на кшталт описового перекладу з експлікацією. Звернення до адаптивного транскодування, транскрибування торгових марок і топонімів, напівкальки та перекладних відповідників показує, що перекладач послідовно прагне зберегти культурний колорит американських реалій, одночасно вбудовуючи їх у граматичну й лексичну систему української мови, аби не порушити природність сприйняття

тексту. Описові пояснення й виноски, у свою чергу, виконують компенсаторну та медіативну функцію: вони розкодовують приховані від читача інтертекстуальні та рекламні алюзії, підсилюють прагматичний ефект і наближають інтерпретацію до авторського задуму, не нівелюючи «чужості» культурного матеріалу. У підсумку можна стверджувати, що перекладач працює в парадигмі міжкультурної комунікації: не лише передає денотативний зміст реалій, а й моделює для реципієнта подібний емоційно-прагматичний простір, у якому художній текст функціонує як самостійне цілісне утворення, а не як механічний набір мовних відповідників.

3.3. Структурно-граматичні механізми відтворення наративного ритму при перекладі «Сяйва» Стівена Кінга.

На думку М. Шемуди, у процесі перекладу неможливо обійтися без уживання граматичних трансформацій, оскільки, як зазначає дослідниця, «переклад з однієї мови на іншу неможливий без граматичних трансформацій, до яких у першу чергу варто віднести перебудову речення (зміна його структури) та інші заміни – як синтаксичного, так і морфологічного порядку» [54, с. 116]. Авторка підкреслює, що розбіжності у граматичній будові мов зумовлюють необхідність систематичної зміни формальних структур, адже «основну роль відіграють граматичні фактори, тобто розходження в структурі мов» [54, с. 116]. Інакше кажучи, перекладач повинен не механічно копіювати граматичні моделі вихідного тексту, а гнучко трансформувати їх. Саме тому граматичні трансформації розглядаються не як факультативний прийом, а як невід’ємний елемент перекладацького процесу.

Визначаючи сутність одного з основних видів перетворень, М. Шемуда наголошує: «Граматичні заміни – це спосіб перекладу, при якому граматична одиниця в оригіналі перетворюється в одиницю перекладу із іншим граматичним значенням» [54, с. 117]. При цьому зберігається зміст

висловлювання, але змінюється його формальне граматичне оформлення, зумовлене нормами цільової мови.

Розгляньмо детальніше використання граматичної заміни у формі перестановки, тобто зміни звичного для мови-джерела порядку слів. Ця трансформація полягає у свідомому перегрупованні компонентів речення з огляду на синтаксичні норми й комунікативні потреби мови перекладу, коли окремі члени речення переносяться в іншу позицію. Вона є необхідною, щоб текст перекладу звучав як живе, вільне мовлення та природний опис, а не як механічне копіювання англійської моделі, де зазвичай фіксується послідовність: спочатку підмет, потім присудок, далі додаток, а різні види обставин можуть з'являтися на початку, у середині або в кінці речення. Саме тому у цьому прикладі для природнішого звучання була зроблена заміна місця знаходження прислівника, бо в оригіналі він стояв перед дієсловом, що позначає «як щось робити?», змінилось місцеположення до знаходження на початку частини речення: *«I asked if your wife **fully** understood what you would be taking on here»* – «Я питаю, чи **цілком** ваша дружина усвідомлює, на що саме ви тут наймаєтесь» [67, с. 5; 19, с. 20].

Перейдемо до трансформації заміни і вона полягає у тому, що слово переходить з однієї самостійної частини мови в іншу. Їх існує п'ять типів, які базуються на перетворенні самостійних частинах мови: номіналізація, вербалізація, аджективізація, адвербіалізація, прономіналізація. Тож розглянемо номіналізацію, в цьому прикладі відбувається перехід з прикметника з «ing-овим» закінченням в іменник: *«He had gone down in the basement to knock the press down on the boiler and then, on impulse, he had taken the flashlight from the shelf where **the plumbing schematics** were and decided to look at some of the old papers»* – «Він спустився до підвалу скинути тиск у котлі, а тоді, чисто імпульсивно, взяв з полиці, де лежала **схема водогону**, ліхтарик і вирішив переглянути щось з тих старих паперів» [67, с. 135; 19, с. 227]. Тож це стало іменниковим словосполученням з залежним словом-іменником «водогон».

Є і процес перетворення від займенника у іменник, теж є номіналізацією. У цьому випадку ще і здійснення в рамках цієї номіналізації контекстуальна заміна, як часто це робиться у рамках і цієї трансформації, яка конкретизує «it»: *«If they were, **it** could be bad; the nest was between him and his ladder, and the trapdoor leading down into the attic was locked from the inside»* – «Якщо так, **справи** погані; гніздо містилося між ним і його драбиною, а ляда, що вела на горище, була замкнена зсередини» [67, с. 91; 19, с. 159].

Далі ми побачимо приклад граматичного переходу від іменника до прикметника, аджективізації. У ньому іменникове словосполучення з двома іменниками перетворилось у таке ж іменникове словосполучення, але з залежним прикметником-матеріалом. Наприклад: *«Shining the flashlight ahead of him, he stepped past the elevator shaft (at Wendy's insistence they hadn't used the elevator since they moved in) and through the small **stone arch**»* – «Світячи перед собою ліхтарем, він пройшов повз ліфтову шахту (на вимогу Венді вони не користувалися ліфтом відтоді, як вселилися до готелю) і далі крізь невеличку **кам'яну арку**» [67, с. 135; 19, с. 227].

Часто відбувається додавання слів в перекладі з відносними займенниками, бо в англійській вони у письмі опускаються. Також відбувається внутрішній поділ висловлювання. Ось приклад: *«He remembered a newspaper article he had read in Stovington, a story datelined someplace in Maine»* – «Йому згадалася газетна стаття, **яку** він читав ще у Стівінгтоні, історія, що трапилася десь у штаті Мейн.» [67, с. 245; 19, с. 403]. Також додаються характерні для українського письмового та усного мовлення службові частини мови: прийменники, сполучники та частки, як, наприклад, у цьому зразку додавання сполучника: *«The last week had been a good one, the Thanksgiving dinner the best they'd ever had as a family»* – «Останній тиждень був гарним, **а** святкова вечерея найкращою, яку бодай-колись мала на День подяки їхня родина» [67, с. 252; 19, с. 413]. Далі йде мова про додавання частки, ось зразок: *«Jack had built a roaring blaze in the fireplace»* – «Джек розпалив у каміні такий вогонь, що той **аж** ревів» [67, с. 260; 19, с. 425]. Ще розглянемо приклад

додавання прийменника, що є не частим при перекладі з англійської на українську, скоріше навпаки. Ось приклад: «*”Then they chased me” he finished*» – «*А потім вони **за** мною гналися, – закінчив хлопчик*» [67, с. 260; 19, с. 426]. Тут також є сполучник, ще заміна займенника іменником, номіналізація, деяка контекстуальна заміна.

При перекладі з англійської мови на українську досить часто вдаються до граматичного вилучення окремих елементів. Насамперед це стосується модальних дієслів, як-от «could», які в мові перекладу нерідко виявляються надлишковими. Так само вилучаються присвійні займенники, що в українській мові здебільшого не потребують окремого вираження, а також прийменники при дієсловах, значення яких компенсується морфологічно – за допомогою префіксів і суфіксів. Окрім того, граматичному вилученню підлягають допоміжні дієслова типу «to be», «to have» у різних формах, а також «will» і «’m going to», так само як і безособові звороти на кшталт «it is», «there is/are», що в українському перекладі здебільшого передаються іншим способом або взагалі опускаються.

Розглядаючи конкретний приклад, було встановлено, що компресія досягається саме за рахунок вилучення модального дієслова «could». У вихідному реченні воно надає висловлюванню відтінок значення «могла чути», проте в українській версії було застосовано перекладацьку трансформацію, унаслідок якої цей відтінок редукували й обмежилися формою «чула», оскільки прямий переклад із збереженням модальності приніс би до тексту зайві смислові відтінки й ускладнив би сприйняття: «*Down the hall, in the bedroom, Wendy **could hear** the typewriter Jack had carried up from downstairs burst into life for thirty seconds, fall silent for a minute or two, and then rattle briefly again*» – «Венді **чула**, як далі по коридору, у спальні, принесена знизу Джеком друкарська машинка то вибухово оживає секунд на тридцять, то замовкає на пару хвилин, щоби потім знову видати коротку чергу» [67, с. 106; 19, с. 182]. Також у реченні була зроблена заміна типу речення з активного на пасивний стан, замість минулого перфекту частина речення стала пасивною конструкцією.

Також було вилучено у фразального дієслова в оригіналі «up», ще відслідковується трансформації адвербалізації та вербалізації у групи слів «*to burst into life*» – «*вибухово оживати*».

У процесі перекладу українською мовою, як правило, вилучають насамперед особові присвійні займенники, оскільки в мові перекладу вони здебільшого є надлишковими: «*His heart thudding slowly in his chest, he took his pictures and then set the camera down to wait for them to develop. He wiped his lips with the palm of his hand*» – «Серце повільно гупало йому в грудях, він зробив знімки і поклав камеру, чекаючи, поки вони проявляться. Він витер собі губи долонею» [67, с. 119; 19, с. 204]. «*His pictures*» стали просто «знімками» і «*the palm of his hand*» стало просто «долонею», відбулась компресія з останнім. Також відбулась заміна порядку слів, коли прислівник з майже кінцевої позиції в реченні переходить у препозицію до дієслова в українській мові. Було також вилучення прийменника «down» у фразального дієслова «to set down».

Ще вилучають в перекладі часто зокрема займенник «I» і тим самим створюють еліптичне речення, що буває в окремих випадках в англійських реченнях, та більш характерно для української мови. Розглянемо приклад: «*He was also looking for good places to set his traps, although he didn't plan to do that for another month – I want them all to be home from vacation, he had told Wendy*» – «Водночас він шукав зручні місця, де можна було б поставити пастки, хоча й не планував цього робити ще цілий місяць – хочу, аби вже всі вони повернулися додому з відпусток, як він це пояснив Венді» [67, с. 135; 19, с. 227].

Перекладацькій трансформації вилучення також підлягає конструкція «am/is/are going to», яку в українських перекладах найчастіше відтворюють дієсловом у формі майбутнього часу або, рідше, словом «збираюсь», що точніше відповідає вилученому елементу. У наведеному нижче зразку спостерігаємо перший із цих способів передачі: «*I'm going to hook a bunch of wires to your head – no, not stick them in, only tape them – and the pens in this part of the gadget will record your brain waves*» – «Ось я **причеплю** тобі до голови жмуток дротів – ні, не гачками, просто приклею липучками – і самописці в

оцій частині приладу записуватимуть твої мозкові хвилі» [67, с. 121; 19, с. 206]. У цьому випадку було перекладено простою формою майбутнього часу.

Наступне, що проходить процедуру, перекладацьку трансформацію, вилучення – це конструкції, звороти, по типу «it is/are» або «it was/were». Як правило, подальше «like» або «as if» замінюється на «наче» або «немов», як це наведено в прикладі з посібнику В. Крамара «It was as if a swan had sung!» – «Наче лебідь заспівав свою пісню!» [39, с. 8]. і як далі наведено також у зразку з книги оригіналу та перекладу «Сяйва»: «*It was like listening to machinegun fire from an isolated pillbox*» – «**Немов** слухаєш кулеметну стрілянину з якогось оточеного дому» [67, с. 106; 19, с. 182]. Також, тут спостерігається збереження термінології, зокрема, воєнної. Перекладено було «pillbox» на акронім, аббревіатуру, «дом», що означає «довготривалу оборонну точку». Своєю чергою, «pillbox» так і перекладається за англо-українським військовим словником, як «закрита вогнева споруда; довготривала оборонна точка (ДОТ)» [63]. Слово «isolated» було перекладено як «оточений», і це правильний переклад в контексті, який додає саспенсу і натякає на ситуацію героїв у готелі, перекладач це передав. В англійській мові це слово у воєнних термінах таким чином і в такому значенні застосовується, як «isolating the enemy», що передбачає «ізоляцію оточення» (англ. *isolation of the encirclement*) з метою «унеможливити комунікацію із зовнішніми елементами» [66, с. 8]. У тому ж військовому словнику «isolated» визначається як «що лежить окремо; відокремлений» [63].

Ще проходить вилучення різноманітні допоміжні дієслова на кшталт різноманітних форм «to be» й «to have». Як у цьому прикладі в перекладі просто був використаний наявний в українській мові минулий час: «He **had** gone down in the basement to knock the press down on the boiler and then, on impulse, he **had** taken the flashlight from the shelf where the plumbing schematics were and decided to look at some of the old papers» – «Він спустився до підвалу скинути тиск у котлі, а тоді, чисто імпульсивно, взяв з полиці, де лежала схема водогону, ліхтарик і вирішив переглянути щось з тих старих паперів» [67, с. 135; 19, с. 227].

Антонімічним перекладом є заміна заперечної форми на стверджувальну або, навпаки. Розрізняють позитивацію, негативацію та анулювання двох негативних компонентів, анігіляцію. Тож далі буде наведений приклад негативації: «*He had always **disliked** the goddam snowmobiles*» – «Йому й раніше завжди **не подобалися** ці чортівні снігомобілі» [67, с. 245; 19, с. 402]. У процесі перекладу творів Стівена Кінга граматичні трансформації виходять за межі формальної адаптації до норм української мови, стаючи ключем до збереження унікальної авторської стилістики та емоційної насиченості оповідей. Динамічна мінливість граматичних структур, вдале використання вилучення, перестановки й компресії забезпечують ефект живого мовлення та ритмічну цілісність тексту. Водночас ці граматичні рішення стають підґрунтям для ширшої синтаксичної організації, яка відіграє вирішальну роль у формуванні наративного ритму та моделюванні темпу, пауз і напруги. У цьому контексті аналіз перекладу вимагає розгляду не ізольованих речень, а цілісних наративних блоків, де прийоми парцеляції та інтеграції дозволяють перекладачеві керувати фрагментарністю висловлення, гармонійно поєднуючи вимоги цільової мови з прагненням реконструювати композиційний задум оригіналу.

Внутрішній поділ (внутрішнє членування) речення розуміється як розчленування його структурних компонентів у межах одного графічно цілісного речення, що здійснюється передусім за допомогою розділових знаків (переважно ком). Унаслідок такого внутрішнього членування просте речення може набувати ознак складносурядного чи складнопідрядного, що істотно впливає на його синтаксичний статус і комунікативну організацію. Цей процес визначають як «перетворення простого речення в мові оригіналу на складносурядне або складнопідрядне речення в мові перекладу – внутрішній поділ (inner partitioning)» [32, с. 28].

У перекладі з англійської на українську внутрішнє членування часто постає як граматична трансформація, «зумовлена відмінностями синтаксичної будови обох мов» [39, с. 7; 32, с. 25]. Зокрема, різні об'єктно й суб'єктно-інфінітивні комплекси, атрибутивні підрядні конструкції, а також

дієприкметникові та інфінітивні звороти англійської мови в українському перекладі зазвичай передаються шляхом обов'язкового відокремлення відповідних компонентів комами або ж шляхом розщеплення вихідної структури на кілька предикативних частин. Отже, розглянемо приклад із тексту: «*Danny weakened and went up for his milk and cookies at quarter past four*» – «Денні здався о чверть на п'яту і піднявся нагору, де його чекало молоко і печиво» [67, с. 25; 19, с. 52]. У цьому випадку англійське просте речення з однорідними присудками в перекладі трансформовано в ускладнену конструкцію з елементами сурядності та підрядним реченням місця, що й зумовлює внутрішнє членування українського речення. Введення підрядного компонента «де його чекало молоко і печиво» супроводжується лексичним додаванням дієслова «чекало», яке підсилює образність і створює ефект очікування; крім того, спостерігаємо контекстуальну заміну дієслова «*weakened*» дієсловом «здався» та перестановку обставини часу до початку речення, що робить часову прив'язку більш виразною для українського читача.

Показовим є також приклад, де є репліка, що імітує живе мовлення персонажа, задумана як стрімка, майже безперервне висловлення, однак у перекладі вона виявляється внутрішньо подрібненою комами й через це втрачає динаміку. Це питання видається дискусійним, проте, вочевидь, доцільно було б ужити компресію цього лайливого висловлювання, аби зберегти враження швидкого проговорювання репліки героєм, оскільки в наявному вигляді вона звучить як перелік різної лайки, а не як цілісний ланцюжок, подібний до намиста з нанизаними бусинами, як в оригіналі: «*Oh you goddam fucking son of a bitch!*» – «Ох ти ж, кляте, матір твою, суче стерво!» [67, с. 91; 19, с. 159].

Поділ як синтаксичний прийом полягає у свідомому розчленуванні цілісної мовної структури, внаслідок чого відбувається своєрідне стиснення й переформатування інформації через чітке виокремлення окремого її фрагмента. У цьому контексті як внутрішній, так і зовнішній поділ покликаний не лише структурувати висловлення, а й передати певну «недосконалість» первинно задуманої смислової цілісності, яка коригується вже в процесі мовлення – коли

кожна наступна частина складного речення або окремий парцелят уточнює, доповнює чи переосмислює базовий зміст.

Парцельована конструкція виконує функцію змістового виділення: вона ніби повертає увагу реципієнта до логічно значущої деталі, задаючи їй підвищений комунікативний ранг. Як зазначає Ольга Станіслав, «парцелят ніби повертає увагу реципієнта на логічно значущу деталь, при цьому граматична перерваність зв'язку виступає як синтаксичний засіб її акцентування» [48, с. 378]. Це дозволяє поєднати лаконізм форми з виразністю й певною «пульсацією» смислу.

Особливо показовою парцеляція є в умовах живого, емоційно напруженого мовлення. Відомо, що розмовному синтаксису властиві явища розчленування, «які обумовлені невимушеністю, спонтанністю, ситуативністю мовлення, з одного боку, і плеоназм, емпфаза, які пов'язані з афективністю мовного спілкування, з іншого» [48, с. 378]. У таких випадках кожна нова, формально відокремлена частина не просто додає інформацію, а коригує загальне висловлювання. Саме тому в моменти емоційних сплесків мовлення часто набуває перерваного характеру, що робить його експресивнішим, адже «парцельовані конструкції використовуються мовцем із метою змістового виділення, динамізації, увиразнення, експресивізації певного фрагмента висловлення» [48, с. 378].

Використовуючи зовнішній поділ (парцеляцію), автор зосереджує увагу читача на інтенсивності певної пережитої емоції, адже, як слушно зазначає К. Лободзінська, «Ще одним експресивно-значущим та часто використовуваним стилістичним засобом, який обумовлює стилістичну особливість літератури жахів, є парцеляція» [27, с. 42]. У перекладі «Сяйва» перекладач відтворював парцеляцію, яка була задумана автором оригіналу, самий автор оригіналу займався подібним поділом речень, що і було передано у перекладі Олександром Красюком.

Щодо явища внутрішньої інтеграції, його можна спостерігати передусім у тих випадках, коли в англійському реченні перед сполучником «and» уживається

кома; така пунктуаційна модель загалом є типовою для англійської мови, тоді як для українського синтаксису вона радше виняткова й реалізується лише в окремих контекстах (насамперед під час передачі однорідних членів чи частин складного речення). У процесі перекладу це породжує потребу уточнити межі між синтаксичними компонентами, адже структурно розчленовані елементи оригіналу в українській мові зазвичай оформлюються як тісніше об'єднані – інтегровані в межах одного цілого висловлення. Це не лише технічна правка. Таким чином, О. Красюк застосовує прийом внутрішньої інтеграції, вилучаючи кому перед сполучником у перекладі та посилюючи синтаксичну й смислову зчепленість відповідних частин речення. У результаті навіть невелика зміна пунктуації змінює спосіб організації висловлення й ступінь його семантичної єдності: *«Jack had found a huge white-painted wicker chair in the back of the equipment shed two weeks ago, and had dragged it around to the porch»* – *«Два тижні тому в нетрях реманентного складу Джек знайшов пофарбоване на біле величезне плетене крісло і притягнув його на танок»* [67, с. 102, 19, с. 176].

Часто перекладач уникає випадкового комічного, безглузлого ефекту при перекладі. Надлишок повторюваних слів він може і прибрати, за одно зробивши прийом зовнішньої інтеграції, бо парцеляція речень в оригіналі іноді є надлишковою. Для контексту, малолітній герой читає читанку для дошкільнят, читаючи він промовляє такі речення: *«“See Jip run,” Danny read slowly. “Run, Jip, run. Run, run, run”»* – *«Дивися, біжить Джип, – повільно читав Денні. – Біжи, Джипе, біжи, біжи»* [67, с. 107; 19, с. 184].

До того ж, *«run»* є коротшим за складами, морфологією, і простіше промовляється. Тож, перекладач здійснив вилучення на два слова. Також, інакшим ефектом, який міг бути якщо б цієї перекладацької трансформації не було – це комізація.

Була відмічена зовнішня інтеграція абзаців, коли як окремий абзац було лише одне речення, а в перекладі воно було зроблено так, щоб було разом з наступним абзацом. Припускаю, так зробив перекладач, сприйнявши це як надлишок парцеляції на абзаци від автора оригіналу та бачачи тематичну їх

спорідненість. Один абзац описував обстановку, а наступний в оригіналі описував дії та стан героя, і це було поєднано: «*The clear air above the nest was still and undisturbed. Jack whistled disgustedly between his teeth, sat straddling the peak of the roof, and examined his right index finger. It was swelling already, and he supposed he would have to try and creep past that nest to his ladder so he could go down and put some ice on it*» – «Прозоре повітря над гніздом залишалося спокійним, незрушеним. Джек з огидою присвиснув крізь зуби, осідлав вершечок даху й оглянув собі вказівний палець на правій руці. Той уже напухав, тож Джек вирішив, що варто спробувати пробратися повз гніздо до драбини, де він зміг би спуститися вниз і прикласти до нього лід» [67, с. 91; 19, с. 159].

Перекладач здебільшого прагне зберегти синтаксичну структуру оригіналу, вдаючись до радикальної перебудови речень – парцеляції чи інтеграції – лише за вимогами граматичної організації або узусу. Такі структурні трансформації мають вмотивований характер і дозволяють не лише відтворити композиційну логіку твору, а й керувати наративною динамікою, регулюючи темп і напруження тексту. Переосмислення пунктуаційних стратегій формує особливий ритм сприйняття, у якому експресія авторської мови гармонійно поєднується з нормами цільового синтаксису.

Результатом такого перегрупування стає новий спосіб подачі думки, де синтаксичне впорядкування увиразнює або цілісність, або фрагментарність художнього простору. Короткі речення пришвидшують дію, тоді як розгалужені конструкції забезпечують рефлексивне уповільнення, що робить ритм перекладу не менш значущим, ніж ритм оригіналу. Саме гнучкість синтаксичних рішень дозволяє адаптувати архітектуру твору до можливостей української мови, зберігаючи індивідуальність авторського стилю та забезпечуючи максимальну взаємодію з читачем.

Висновок до розділу 3.

У сучасному перекладознавстві дедалі чіткіше усвідомлюється, що переклад не зводиться до механічного добору слів чи граматичних форм. Йдеться про складний вид мовно-культурної медіації, у межах якої перекладач має узгодити різні мовні системи, авторську інтенцію та очікування нового адресата. Саме тому в центрі уваги опиняється не ізольована одиниця, а зв'язний текст як цілісна комунікативна подія зі своїм змістом, формою та прагматикою. Щоб чіткіше окреслити характер таких викликів, доречно детальніше зупинитися на специфіці відтворення текстуального рівня оригіналу в мові перекладу.

У перекладознавстві вважається, що найбільші труднощі постають не на рівні ізольованої лексеми, для якої зазвичай знаходиться відповідник, а там, де потрібно відтворити цілісний текст як організм зі своєю структурою, інтенцією та ефектом. Це зумовлено не лише граматичними й синтаксичними відмінностями між мовами, а й розходженнями у лексико-стилістичних ресурсах, жанрових нормах, дискурсивних практиках і культурних кодах, попри спорідненість їхніх комунікативних функцій. Якби мовні системи забезпечували тотожні засоби для виконання однакових завдань, проблема перекладу втратила б предмет: не існувало б ані мовної, а ні культурної асиметрії. Відтак переклад постає як відтворення у мові-реципієнті функцій і смислових відношень, реалізованих в оригіналі, але через арсенал власних формальних і семантичних можливостей цієї мови.

На практичному рівні перекладач працює з макроструктурою тексту, досягаючи функціональної еквівалентності через різнорівневі трансформації та баланс між доместикацією і форенізацією. Головним критерієм якості стає не буквральність, а тотожність комунікативного ефекту. Відтак переклад постає не механічною підстановкою, а інтерпретативно-творчою реконструкцією смислів у новій семіотичній системі.

ВИСНОВКИ

Проведене у межах магістерської роботи комплексне перекладознавче дослідження культового роману Стівена Кінга «Сяйво» дало змогу не лише систематизувати специфіку відтворення жанрової стилістики горору, а й здійснити глибокий аналіз механізмів міжкультурної адаптації художнього тексту в умовах вираженої мовної асиметрії. Результати зіставного аналізу оригіналу та перекладу переконливо засвідчують, що переклад високохудожньої прози є складним, багаторівневим герменевтичним актом. У цьому процесі досягнення функціонально-прагматичної еквівалентності вимагає від перекладача виходу за межі лінійного пошуку словникових відповідників і застосування широкого спектра міжмовних трансформацій. Останні мають ураховувати не лише морфосинтаксичні розбіжності мовних систем, а й культурно-естетичні параметри, фонові знання та когнітивні очікування реципієнта цільової культури. Олександрю Красюку вдалося успішно вирішити дуалістичне творче завдання: зберегти інформативну точність та фактологічну канву першотвору й водночас повноцінно відтворити його емоційно-психологічний вплив, зокрема ключовий для жанру ефект саспенсу та сугестивну атмосферу ірраціонального страху. Успішність україномовної версії роману ґрунтується на системній, стратегічно виваженій взаємодії лексико-граматичних та стилістичних модифікацій, що компенсують структурні відмінності кодів і творчо їх переосмислюють.

Теоретичне підґрунтя, викладене в першому та другому розділах, знайшло своє практичне підтвердження та унаочнило тезу про те, що фундаментальна асиметрія граматичних систем англійської та української мов є рушійним чинником застосування комплексних перекладацьких трансформацій. Англійська мова як аналітична система з фіксованим порядком слів та превалюванням дієслівних конструкцій кардинально відрізняється від синтетичної української мови з розвиненим флексивним апаратом, вільним порядком слів та іменним характером. З огляду на значну типологічну

дистанцію, дослівний переклад (калькування) часто виявляється не лише граматично некоректним, але й стилістично хибним, здатним нівелювати естетичний ефект оригіналу та спотворити авторський задум. Це зумовило системне звернення перекладача до комплексу граматичних замін (частин мови, членів речення), перестановок (зміна актуального членування речення) та повного переструктурування синтаксичних одиниць задля адаптації тексту до узусу української мови. Такі глибинні структурні перебудови, попри формальне відхилення від поверхневої структури оригіналу, забезпечують його найадекватніше змістове та експресивне відтворення, зберігаючи природність звучання, милозвучність та специфічну динаміку оповіді, притаманну жанру психологічного трилера.

Центральним аспектом дослідження стало вивчення лінгвостилістичних засобів відтворення «поетики жаху» – однієї з ключових жанрових конвенцій сучасної американської літератури. Ця поетика ґрунтується на категорії невизначеності, ірраціональності та постійному нагнітанні психологічної напруги через мікротрансформації на синтаксичному, лексичному й фонетичному рівнях. Перекладач виявляє виняткову чутливість до найтонших стилістичних нюансів, майстерно використовуючи експресивний потенціал синтаксису, зокрема явище парцеляції. Розчленування речення на короткі, уривчасті фрагментарні структури не лише акцентує увагу читача на важливих деталях, а й імітує переривчастий, хаотичний потік свідомості героїв у стані афекту, паніки чи стресу. Збереження специфічної ритмічної структури тексту дозволяє транскодувати атмосферу саспенсу, характерну для ідіостилу Стівена Кінга, в український літературний контекст. Водночас перекладач демонструє критичний підхід, усвідомлюючи, що оригінальний синтаксис (наприклад, надмірні лексичні повтори або тавтологічні конструкції) може виглядати штучно в українській мові. У таких випадках застосовано тактичну інтеграцію (об'єднання) речень, що свідчить про пріоритет художньої цілісності та естетичної вартості перекладу над формальним копіюванням синтаксичних схем.

На лексико-семантичному рівні домінують трансформації конкретизації, генералізації та модуляції (смислового розвитку) – операції, що уможливили адаптацію понять до української мовної картини світу без втрати семантичного навантаження. Олександр Красюк демонструє послідовну схильність до експресивізації тексту, що є виправданим кроком для підсилення жанрової специфіки. Заміна нейтральних англійських дієслів руху, сприйняття чи мовлення («go», «walk», «say», «look») на емоційно забарвлені, семантично насичені українські відповідники («подріботів», «метався», «прошепотів», «витріщався») дозволяє створити більш яскравий, рельєфний візуальний та аудіальний образ. Така стратегія зумовлена потребою українського читача в інтенсивнішому емоційному сигналі задля досягнення ідентичного прагматичного ефекту. Вагому, почасти конститутивну роль відіграє стилістична адаптація мовлення персонажів: використання зниженої лексики, сленгу, жаргонізмів та вульгаризмів, що функціонують як органічні елементи живої української мовної реальності, а не як штучні кальки англomовних одиниць. Це надає діалогам реалістичності, увиразнює психологічні портрети героїв, їхню соціальну стратифікацію та емоційний стан, що є критично важливим для жанру психологічного трилера, де відчуття страху безпосередньо залежить від ступеня достовірності художнього світу.

Окрему увагу в роботі приділено проблемам відтворення культурно-історичного контексту, зокрема темпоральних маркерів та реалій 1970–х років. Перекладач успішно поєднав стратегії транскодування з описовою експлікацією, зокрема у відтворенні власних назв-топонімів («Overlook Hotel» – «готель Оверлук») та адаптації комерційних назв, слоганів і марок (одеколон «English Leather»). Використання специфічних діалектизмів та архаїзмів («дзигар», «фотель») замість нейтральних лексем ефективно посилює містичну атмосферу й готичну естетику твору, створюючи необхідний ефект культурної та часової дистанції, занурюючи читача в іншу епоху. Попри поодинокі випадки надмірної експресивізації, що можуть дещо зміщувати авторський баланс напруги, аналізований переклад визнано високоякісним зразком вторинної

естетичної комунікації, що вдало інтегрує культовий роман у вітчизняний літературний простір, збагачуючи його новими жанровими та стилістичними відтінками.

Підсумовуючи, слід зазначити, що результати дослідження мають вагомe значення як для теорії, так і для практики художнього перекладу. У теоретичному аспекті проведений аналіз унаочнює складні механізми досягнення функціональної та прагматичної еквівалентності через системну взаємодію трансформацій на різних мовних рівнях, що уточнює й розширює сучасні перекладознавчі моделі західних та українських науковців у галузі перекладу жанрової літератури. У практичній площині матеріал роботи може слугувати надійним методологічним підґрунтям для подальшого вивчення стратегій адаптації тексту горору та трилера, а також використовуватися при фаховій підготовці перекладачів, орієнтованих на досягнення балансу між філологічною точністю та творчою розкутістю. Дослідження переконливо демонструє, що сучасний український переклад художньої прози ХХІ століття досяг якісно нового фахового рівня, ставши самодостатнім культурним явищем, здатним не лише конкурувати з іншомовними версіями, а й збагачувати національний дискурс знаковими творами світової літератури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богайчук О. Лексичні трансформації в перекладі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія*. 2021. № 49, Т.2. С. 143–146.
2. Бойко Я. В., Ніконова В. Узагальнена система перекладацьких відтворень у досягненні еквівалентності й адекватності у перекладі. *Вісник Харківського національного університету імені В. Каразіна. Серія : Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*. 2020. Вип. 91. С. 60–74.
3. Болдирева А. Смісловий розвиток при перекладі. *Записки з романо-германської філології*. 2019. Вип. 2 (43). С. 93–102.
4. Воробйова О. Фразові дієслова в англійській мові: деривація і переклад. *Закарпатські філологічні студії*. 2019. № 8. С. 41–45.
5. Галайбіда О. Синонімічна заміна в українськомовних перекладах казок Р. Кіплінга. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. Вернадського. Серія : Філологія. Журналістика*. 2022. Т. 33 (72), № 5, ч. 2. С. 8–12.
6. Гордієнко Н. М., Михайленко А. Типологія компенсації як засобу перекладацьких трансформацій. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія*. 2017. Вип. 30, Т.2. С. 83–85.
7. Горох : онлайн-словник. URL: <https://goroh.pp.ua/> (дата звернення: 10.09.2025).
8. Дворецька І. Особливості перекладу фразових дієслів українською мовою. *Advanced Education*. 2014. Вип. 2. С. 34–39.
9. Дорофєєва М. С., Коцур А. Психолінгвістичні основи нелінійності перекладу. *Psycholinguistics*. 2020. Vol. 27, Вип. 2. С. 90–112.

10. Єршоменко С. Передача українських безособових речень англійською мовою. *Записки з романо-германської філології*. 2020. Вип. 2 (45). С. 29–35.
11. Жовновач Т. А., Глущенко А. Лексика латинського походження в англійській мові, запозичена українською. *Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія : Філологічні науки*. Кропивницький : ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2025. Вип. 213. С. 254–260.
12. Жулавська О. Теоретичні та практичні аспекти англо-українського перекладу : навч. посіб. Суми : Сумський держ. ун-т, 2023. 166 с.
13. Журавель Т. В., Хайдарі Н. Поняття перекладацьких трансформацій та проблема їх класифікації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія*. 2015. Вип. 19, Т.2. С. 148–150.
14. Здоровець Н. Синтаксична структура мови: аналіз різних мовних систем (українська, англійська, кримськотатарська). *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Серія : Філологія*. Київ : МАУП, 2023. Вип. 4 (9). С. 10–18.
15. Калько Р. Універсалізм Н. Хомського у межах когнітивної парадигми світової лінгвістики. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія : Філологічна. Острог : Нац. ун-т «Острозька академія», 2017. Вип. 64, ч. 1. С. 143–146.
16. Карабан В. Переклад англійської наукової і технічної літератури : граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми : навч. посіб. 5-те вид., випр. Вінниця : Нова Книга, 2018. 656 с.
17. Карабан В. І., Карабан А. Узусні перекладацькі трансформації. *Стиль і переклад*. 2018. Вип. 1 (5). С. 186–204. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/stt_2018_1_17 (дата звернення: 15.11.2025).
18. Кияк Т. Р., Науменко А. М., Огуй О. Перекладознавство (німецько-український напрям) : підручник. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2008. 543 с.

19. Кінг С. Сяйво : роман / пер. з англ. та ком. О. Красюка. Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2014. 640 с.
20. Козак Т. Адекватність та еквівалентність перекладу. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Філологічна.* 2012. Вип. 25. С. 56–57.
21. Коломієць Л. Тенденції розвитку поетичного перекладу. *Вісник Сумського державного університету. Серія : Філологічні науки.* 2006. Т. 1, № 11. С. 162–168.
22. Корунець І. Теорія та практика перекладу (аспектний переклад) : підручник. 5-те вид., випр. і допов. Вінниця : Нова Книга, 2017. 448 с.
23. Крайняк Л. К., Боднар О. М., Дуда О. Переклад у сфері професійної комунікації: подолання інтерференції. *Сучасні дослідження з іноземної філології.* 2023. Вип. 2 (26). С. 192–198.
24. Кузьменко В. Іван Огієнко – перекладач Біблії. *Іван Огієнко і сучасна наука та освіта* : наук. зб. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. Івана Огієнка, 2017. Вип. 14. С. 131–137.
25. Куконіна Н. Стилiстична забарвленiсть нейтральної лексики в контекстi: оригiнал та переклад. *Grail of Science.* 2023. № 28. С. 278–286.
26. Літвіняк О. Дослідження Юрія Олексійовича Жлуктенка з теорії перекладу. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Перекладознавство та міжкультурна комунікація.* 2017. Вип. 3. С. 50–54.
27. Лободзінська К. Лінгвостилістичні засоби створення наративної напруги в англomовній літературі жахів: перекладацький аспект : магістер. дис. Київ, 2021. 153 с.
28. Маліновський І. В., Полховська М. Перекладацька трансформація: засіб відтворення саспенсу в українському перекладі хоррор літератури. *Нові тенденції у викладанні іноземних мов у сучасному світі* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Житомир, 18 квіт.2024 р.). Житомир : Житомир. держ. ун-т ім. І. Франка, 2024. С. 137–141.

29. Марчук Л. Детермінологізація як засіб неосемантизації термінів у художньому стилі сучасної української мови. *Лінгвостилістичні студії*. 2017. Вип. 6. С. 122–128.
30. Матвійчук О. В., Сітко А. Дослідження перекладацьких трансформацій в українському перекладознавстві. *Grail of Science*. 2022. № 14–15. С. 312–315.
31. Назаренко Н. І., Щеголева Т. Особливості жанрового перекладу художніх текстів. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Філологія (мовознавство)*. 2014. Вип. 20. С. 260–264.
32. Науменко Л. П., Гордєєва А. Практичний курс перекладу з англійської мови на українську : навч. посіб. Вінниця : Нова Книга, 2011. 136 с.
33. Орел А. С., Піскунов О. Особливості перекладу фразових дієслів з англійської мови на українську (на матеріалі публіцистичних текстів). *Закарпатські філологічні студії*. 2022. Т. 1, вип. 26. С. 212–217.
34. Павленко О. Аспекти українського художнього перекладу англійської прози другої половини ХХ століття : підручник. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : МДУ, 2025. 337 с.
35. Пасічняк Б. Труднощі та особливості перекладу поезій. *Студентські наукові дискусії поза форматом* : зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Івано-Франківськ, 23–24 квіт. 2021 р.). Івано-Франківськ, 2021. С. 290–292.
36. Петрашик О. Членування і об'єднання речень при перекладі. *Cutting-edge science – 2017 : materials of the XIII International scientific and practical conference* (Sheffield, April 30 – May 7, 2017). Sheffield : Science and Education LTD, 2017. Vol. 11. С. 57–59.
37. Пехник Г. Трансформації у перекладах Григорія Кочура. *Іноземна філологія*. 2014. Вип. 127, ч. 2. С. 150–157.
38. Поліщук Л. П., Пушкар Т. Трансформаційні процеси в перекладі художньої літератури: типологія та методологія. *Scientific research: modern*

- challenges and future prospects* : proceedings of the 7th International scientific and practical conference (Munich, 17–19 February 2025). Munich, 2025. С. 345–348.
39. Практичний переклад з англійської мови : навч. посіб. / В. Крамар та ін. ; за заг. ред. В. Крамара. Хмельницький : ХНУ, 2007. 215 с.
 40. Пузанов В. Практична реалізація контрастивного підходу порівняльної граматики при перекладі з англійської на українську мову. *Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія : Філологічні науки*. 2023. Вип. 204. С. 169–179.
 41. Ребрій О. Сучасні концепції творчості у перекладі : навч. посіб. Харків : ХНУ імені В. Каразіна, 2012. 376 с.
 42. Сачковська Ю. Реалізація деформуючих тенденцій А. Бермана у художньому перекладі. *Вчені записки ТНУ імені В. Вернадського. Серія : Філологія. Журналістика*. 2024. Т. 35 (74), № 2, ч. 2. С. 14–20.
 43. Селіванова О. Нова типологія перекладацьких трансформацій (на матеріалі українсько-російського перекладу). URL: <https://web.archive.org/web/20160604115844/http://selivanova.net/downloads/new%20typology%20of%20transformations%20in%20translation.doc> (дата звернення: 24.10.2025).
 44. Селіванова О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2006. 716 с.
 45. Скиба К. Функціональний підхід, що ґрунтується на «скопос-теорії», як інструмент сучасного перекладача. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства* : зб. наук. пр. Хмельницький : ХНУ, 2019. Вип. 18. С. 25–30.
 46. Словник.ua : онлайн-словник. URL: <https://slovnyk.ua/index.php> (дата звернення: 09.11.2025).
 47. Солощук Л. Кінесичні номінації в англомовному дискурсі. *Вісник Харківського національного університету імені В. Каразіна. Серія :*

Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов. 2011. № 953. С. 6–14.

48. Станіслав О. Проблема парцеляції у сучасній лінгвістичній науці. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія : Філологічні науки (мовознавство).* 2012. Вип. 105 (1). С. 377–381.
49. Удовіченко Г. М., Зінченко В. Порівняння у художніх творах С. Кінга: особливості перекладу. *Мовностилістичні засади перекладу текстів різних жанрів* : монографія. Кривий Ріг : ДонНУЕТ, 2023. С. 120–136.
50. Український правопис / Українська національна комісія з питань правопису. Київ : Наукова думка, 2019. 392 с.
51. Харитонов О. Еквівалентність та лексико-семантичний аспект у перекладі з французької мови на українську. *Актуальні питання вивчення германських, романських і слов'янських мов і літератур та методики викладання іноземних мов і перекладу* : матеріали наук. конф. (м. Вінниця, 23 квіт. 2021 р.). Вінниця : ДонНУ ім. В. Стуса, 2021. С. 176–178.
52. Черноватий Л. М., Липко І. Співвідношення стратегій перекладу та рівня перекладацької компетентності майбутніх фахівців у галузі міжнародних відносин. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки.* 2015. Вип. 131. С. 163–167.
53. Шевцова О. Лексичні трансформації при еквівалентному перекладі конвенцій з англійської та французької мов українською. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Філологічна.* 2012. Вип. 30. С. 175–178.
54. Шемуда М. Граматичні трансформації при перекладі англomовного художнього роману Дж. Селінджера «Над прірвою у житті» на українську мову. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Філологічна.* 2013. Вип. 39. С. 116–118.

55. Яблочнікова В. Особливості перекладу безеквівалентної лексики. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Філологічна*. 2015. Вип. 59. С. 249–251.
56. Ahieieva V. Types of Interference in Translation. *International Humanitarian University Herald. Philology*. 2019. Vol. 39, No. 3. pp. 52–54.
57. AWELU (Academic Writing in English at Lund University) : онлайн-ресурс з академічного письма англійською мовою / Lund University. 2011–2025. URL: <https://www.awelu.lu.se> (дата звернення: 08.11.2025).
58. Blažytė D., Liubinienė V. Culture-Specific Items (CSI) and their Translation Strategies in Martin Lindstrom's Brand Sense. *Studies about Languages*. 2016. Iss. 29. pp. 42–57.
59. Cambridge Dictionary : онлайн-словник. URL: <https://dictionary.cambridge.org> (дата звернення: 20.10.2025).
60. Carroll N. *The Philosophy of Horror, or Paradoxes of the Heart*. New York : Routledge, 2004. 272 p.
61. Collins Dictionary : онлайн-словник. URL: <https://www.collinsdictionary.com> (дата звернення: 20.10.2025).
62. Dictionary.com : онлайн-словник. URL: <https://www.dictionary.com> (дата звернення: 12.10.2025).
63. English-Ukrainian Military Dictionary : онлайн-словник / Ukrop Austria. 2025. URL: <https://english-military-dictionary.org.ua> (дата звернення: 14.10.2025).
64. Gao Y. Analysis of Eugene Nida's Translation Theory. *International Journal of Education and Humanities*. 2023. Vol. 10, No. 1. pp. 203–206.
65. Grøn N. The Sound of Horror: Silence and Sound Contrasts in Sci-Fi Horror Movies. *Tidsskrift for Medier, Erkendelse og Formidling*. 2015. Vol. 3, No. 1. 120 p.
66. Gutwald R. *Tactical Encirclement Reductions* : monograph. Fort Leavenworth : School of Advanced Military Studies, 1986. 47 p.
67. King S. *The Shining*. Edinburgh: Black & White Publishing, 2015. 404 p.

68. Klabal O. Peter Newmark's Contribution to Legal Translation. *AUC Philologica*. 2023. No. 2. pp. 13–22.
69. Landais C. Challenges and Strategies for Analysing the Translation of Fear in Horror Fiction. *Literary Imagination*. 2016. Vol. 18, No. 3. pp. 242–254.
70. Longman Dictionary of Contemporary English : онлайн-словник. URL: <https://www.ldoceonline.com> (дата звернення: 24.11.2025).
71. Merriam-Webster : онлайн-словник. URL: <https://www.merriam-webster.com> (дата звернення: 14.11.2025).
72. Munday J. *Introducing Translation Studies : Theories and Applications*. 2nd ed. Abingdon : Routledge, 2008. 253 p.
73. Oneț A.-E., Ciocoi-Pop A.-B. Equivalence in Translation. Translation Studies as an Interdiscipline. *Land Forces Academy Review*. 2023. Vol. 28, Iss. 1. pp. 39–44.
74. Oxford Learner's Dictionaries : онлайн-словник. URL: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com> (дата звернення: 22.11.2025).
75. Saridaki E. Vinay & Darbelnet's Translation Techniques: A Critical Approach to Their Classification Model of Translation Strategies. *International Journal of Latest Research in Humanities and Social Science (IJLRHSS)*. 2021. Vol. 4, Iss. 11. pp. 135–137.
76. Slovnyk.me : онлайн-словник. URL: <https://slovnyk.me> (дата звернення: 13.11.2025).
77. Styrnik N. Innovations in English Grammar and Vocabulary: the Challenges of Translation into Ukrainian. *Лексико-граматичні інновації в сучасних слов'янських мовах* : матеріали XI Міжнар. наук. конф. (м. Дніпро, 20–21 квіт.2023 р.). Дніпро : Ліра, 2023. С. 150–153.
78. Volchenko O. Translation Transformation Classification from the Perspective of Teaching Future Translators. *International Humanitarian University Herald. Philology*. 2024. Iss. 65. pp. 118–121.
79. Vysotska V., Holoshchuk S., Holoshchuk R. A Comparative Analysis for English and Ukrainian Texts Processing Based on Semantics and Syntax

Approach. *Computational Linguistics and Intelligent Systems (COLINS 2018)* : proceedings of the 2nd International Conference (Lviv, 25–27 June 2018). Lviv : Lviv Polytechnic National University, 2018. Vol. 1. pp. 119–139.

80. What Is Fault Tolerance? : веб-сторінка / Fortinet. URL: <https://www.fortinet.com/uk/resources/cyberglossary/fault-tolerance> (дата звернення: 24.10.2025).
81. Xie Y. Catford's Translation Shift Theory as Guidance in E-C Translation. *International Journal on Studies in English Language and Literature*. 2023. Vol. 11, No. 12. pp. 28–35.
82. Zhuang J. Discussion on Textual Equivalence – Mona Baker's In Other Words: A Course Book on Translation. *Open Access Library Journal*. 2021. Vol. 8. pp. 1–12. URL: <https://www.oalib.com/paper/pdf/6765147> (дата звернення: 24.10.2025).